

LUND UNIVERSITY

De manliga folkpensionärerna i Eslöv

arbete, inkomst och levnadsförhållanden 1945-1977. 3, Utvecklingen inom oförändrade grupper

Elmér, Åke

1986

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Elmér, Å. (1986). *De manliga folkpensionärerna i Eslöv: arbete, inkomst och levnadsförhållanden 1945-1977. 3, Utvecklingen inom oförändrade grupper*. (Meddelanden från Socialhögskolan; Vol. 1986, Nr. 2), (Research Reports in Social Work; Vol. 1986, Nr. 2). Socialhögskolan, Lunds universitet.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

MEDDELANDEN
FRÅN
SOCIALHÖG-
SKOLAN

1986:2

AKE ELMER

DE MANLIGA FOLKPENSIONÄRERNA I ESLOV

ARBETE, INKOMST OCH LEVNADSFÖRHÅLLANDEN 1945 - 1977 (1983)

III

UTVECKLINGEN INOM OFÖRÄNDRADE GRUPPER

Lunds universitet
Socialhögskolan

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
1 INLEDNING	2
2 OFÖRÄNDRAD POPULATION 1945-1954	3
2.1 Förändringen 1947-1948	3
2.2 Förändring 1945-1954	4
3 OFÖRÄNDRAD POPULATION 1965-1977	
3.1 Gruppens sammansättning	6
3.2 Inkomster	7
3.3 Pensioner	11
3.4 Bostäder	11
4 UTVECKLING INOM NÅGRA JÄMNÄRIGA GRUPPER	13
4.1 Urvalet	13
4.2 Grupp 1, födda 1886-1890, 1955-1970 (1977)	14
4.3 Grupp 2, födda 1894-1895, 1960-1977	17
4.4 Grupp 3, födda 1899-1900, 1965- 1983	20
5 JÄMFÖRELSER MELLAN OLIKA ÅLDERSGRUPPER	27
5.1 Fyra åldersgrupper vid 75-77 års ålder	27
5.2 Tre åldersgrupper vid 80-85 års ålder	30
6 1880 OCH 1900 ÅRS MÄN I ESLÖV VID 75/77 ÅRS ÅLDER	32
6.1 1880 års män	32
6.2 1900 års män	38
6.3 Jämförelser mellan 1880 och 1900 års män	47
7 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	54

1. Inledning

I del II av undersökningen (Meddelande från socialhögskolan 1984:1) gavs uppgifter om situationen 1945, 1954/55, 1965, 1970 och 1977 för det varje år aktuella pensionärsbeståndet i Eslöv. Detta har emellertid förändrats betydligt under den behandlade tiden, bl a genom ökning av andelen arbetare och tjänstemän och minskning av andelen "stadsföretagare" (medan andelen pensionerade bönder varit ganska konstant). Vidare har Eslövs förlorade ställning som järnvägsknut inverkat.

I det följande kommer uppgifter att ges om oförändrade grupper. Dessa har alltså förändrats enbart genom att de vid varje ny tidpunkt blivit ett antal år äldre. Endast de som levat kvar under hela den undersökta perioden och stannat kvar i Eslöv har medtagits.

Redovisningen omfattar dels de som 1945 var minst 65 år (födda 1880 eller tidigare) och som fortfarande fanns kvar 1955, dels de som 1965 var minst 65 år (födda 1900 eller tidigare) och som fortfarande fanns kvar 1977, dels specialundersökningar av fyra ålderskohorter, nämligen de som var födda resp 1880, 1886-90, 1894-95 och 1899-1900 och som kunnat följas fram till 80 - 85 års ålder (1880 endast till 75 år).

Uppgifterna om utvecklingen 1945-1955, inklusive de som gäller 1880 års män härrör från min doktorsavhandling Folkpensioneringen i Sverige (1960). Denna årgång jämförs fram till 75-årsåldern med de 20 år yngre männen från 1900. För de grupper som följs fram till 80 - 85 årsåldern har jag måst ta med mer än en årskull, eftersom pensionärerna dels dött dels flyttat från Eslöv vid relativt hög ålder, detta för att få ett material som varit tillräckligt stort för att bli åtminstone någorlunda användbart för bearbetning.

2. Oförändrad population 1945 - 1955

Denna persongrupp har, som nämnts i inledningen, undersökts i min doktorsavhandling (Folkpensioneringen i Sverige, s 432-438). Här återges några av resultaten.

2.1 Förändring 1947 - 1948

Under denna period inträffar den stora folkpensionsreformen 1948. Denna kan åskådliggöras genom tabell 2.1 som gäller alla personer som var med i undersökningen både 1947 och 1948 (efter tabell i a a s 417).

Tabell 2.1 Folkpensionens storlek 1947 och 1948 för 1947 års folkpensionärer. Antal med angivet pensionsbelopp.

<u>Pension, kr/år</u>	<u>1947</u>	<u>1948</u>
Högst 199	170	-
200-599	14	-
600-999	55	-
1000-1679	24	166
1680-1880	-	<u>97</u>
	263	263

Den ökade folkpensionen medförde uppenbarligen omedelbart minskad frekvens av förvärvsarbete, vilket framgår av förändringen av andra inkomster än folkpension 1947-1948, tabell 2.2.

Tabell 2.2 Andra inkomster än folkpension 1947 och 1948 för samma pensionärer. Antal med angiven inkomst.

<u>Inkomst, kr/år</u>	<u>1947</u>	<u>1948</u>
Ingen eller högst 1299	83	117
1300-2599	56	35
2600-5199	78	72
5200-7799	30	26
Minst 7800	<u>16</u>	<u>13</u>
	263	263
Median, kr	2450	1970
Nedre kvartil	990	0

Det kan tilläggas att totalinkomsten inklusive folkpension steg från 1947 till 1948 för de allra flesta pensionärer. Störst var höjningen för dem som redan hade tjänstepension eller som fortsatte sitt gamla arbete och nu fick folkpensionen som ett extra tillägg. De lägsta inkomstgrupperna hade i många fall en inkomstprövad tilläggs pension 1947, varför deras inkomstökning inte blev lika stor.

2.2 Förändring 1945 - 1954

För hela perioden 1945 - 1954 verkade de successivt minskade förvärvsinkomsterna i motsatt riktning mot den nyssnämnda pensionshöjningen 1948. Åren 1948 - 1950 var folkpensionen oförändrad, varför minskningen av förvärvsinkomsterna slog igenom. 1951 infördes indextillägg och 1954 kommunala bostadstillägg. Detta medförde ökade inkomster för dem som redan slutat arbeta, vilket nu var majoriteten. Utvecklingen framgår av tabell 2.3.

Tabell 2.3 Inkomst (före skatt) för oförändrad grupp pensionärer 1945 - 1954. Kr/år i 1954 års penningvärde, median och kvartilvärden.

	<u>1945</u>	<u>1948</u>	<u>1950</u>	<u>1954</u>
Övre kvartil	6 770	8 180	7 380	6 530
Median	4 620	4 320	3 950	4 280
Nedre kvartil	2 620	2 870	2 500	3 210

Under tioårsperioden blev det en viss utjämning bland pensionärerna, även om den blev ganska blygsam. Trots att flertalet slutat arbeta under perioden ligger den nedre kvartilen högre 1954 än 1945, medan median och övre kvartil helt naturligt ligger lägre.

Om man delar upp materialet på socialklasser finner man att de grupper som redan hade pension 1945, d v s tjänstemän och arbetare i allmän tjänst, får högre medianinkomst. Detsamma gäller även de bönder som flyttat in till Eslöv före pensionsåldern. För övriga företagare och för arbetare i enskild tjänst slår däremot den minskade förvärvsarbetsfrekvensen igenom, utom för de lägsta inkomstgrupperna. Inom alla grupper blev det en utjämning av inkomstnivåerna, dock obetydlig för arbetare i allmän tjänst som var pensionerade redan 1945. Tabell 2.4.

Uppgifter om disponibel inkomst efter skatt föreligger inte, men skatte-trycket förändrades inte nämvärt under perioden. Däremot är nivåskillnaden mellan tjänstemän och andra vid samma tidpunkt naturligtvis något överdriven på grund av skatteprogressiviteten. Detsamma gäller för övrigt även kvartilavståndet inom tjänstemannagruppen. Man kan dock lägga märke till att nedre kvartilen för tjänstemän genomgående är högre än övre kvartilen för övriga grupper. Enda undantaget är arbetare i allmän tjänst 1954 men den skillnaden är obetydlig.

Tabell 2.4 Inkomst (före skatt) för oförändrade pensionärsgrupper inom olika socialklasser 1945 och 1954. Kr/år i 1954 års penningvärde

a) Grupper med tjänstepension

	<u>Tjänstemän</u>		<u>Arbetare i allmän tjänst</u>	
	<u>1945</u>	<u>1954</u>	<u>1945</u>	<u>1954</u>
Övre kvartil	18 950	13 970	6 120	8 100
Median	9 350	9 900	4 760	6 710
Nedre kvartil	6 680	7 950	3 820	5 900
Kvartilavstånd	12 270	6 020	2 300	2 200
Antal personer	17		21	

b) Grupper utan tjänstepension

	<u>Bönder</u>		<u>Övriga företagare</u>		<u>Arbetare i enskild tjänst</u>	
	<u>1945</u>	<u>1954</u>	<u>1945</u>	<u>1954</u>	<u>1945</u>	<u>1954</u>
Övre kvartil	6 370	5 630	8 360	4 850	5 750	4 360
Median	3 540	4 280	4 040	3 830	4 010	3 690
Nedre kvartil	2 490	3 320	2 080	2 620	2 210	2 880
Kvartilavstånd	3 980	2 310	6 280	2 230	3 540	1 480
Antal personer	22		21		54	

3. Oförändrad population 1965 - 1977

3.1 Gruppens sammansättning

178 manliga pensionärer i Eslöv ingår i undersökningen under hela perioden 1965 till 1977. De var alltså alla 12 år äldre det senare året. Om man jämför dem med hela antalet pensionärer vid en viss tidpunkt var de genomsnittligt betydligt yngre 1965 och betydligt äldre 1977. Av de 178 var 133 minst 67 år redan 1965 och alltså folkpensionärer hela tiden. Antalet i de olika åldersgrupperna framgår av tabell 3.1.

Tabell 3.1 Fördelning på åldersgrupper 1965 och 1967

<u>Födelseår</u>	<u>Ålder 1965</u>	<u>Ålder 1977</u>	<u>Antal</u>	<u>%</u>
1899-1900	65-66	77-78	45	25
1896-1898	67-69	79-81	59	33
1891-1895	70-74	82-86	42	24
1879-1890	75-86	87-98	<u>32</u>	<u>18</u>
		Summa	100	100

9 pensionärer var minst 80 år redan 1965 och alltså minst 92 år 1977. Ytterligare 8 var då över 90 år. Hela antalet tillhörde 1977 den äldsta åldersgruppen (över 75 år) i den större undersökningen. 18 % hade varit där hela tiden.

Av de 178 var 1965 128 gifta och 50 ogifta eller förut gifta. 1970 var dessa siffror oförändrade men 1977 hade ytterligare 33 blivit änklingsar. Fortfarande var dock flera gifta (95) än ensamstående (83).

Procenten gifta var bland denna grupp betydligt större än bland hela pensionärsgruppen 1965 (72 % mot 65). Tolv år senare var andelen gifta fortfarande något större än bland samtliga pensionärer (70 %) trots att dessa genomsnittligt var betydligt yngre, vilket kanske kan ses som en illustration till den längre livslängden bland gifta än bland ensamstående.

Flertalet hustrur var "hemmafruar", de flesta givetvis med egen folkpension. Arbetsinkomst deklarerades 1965 av 30 hustrur, 1970 av 18 och 1977 av 5. Detta är givetvis minimalt, då odeklarerat deltidsarbete kan ha förekommit.

Andelen födda i Eslöv var 18 %, vilket är ungefär densamma som bland hela antalet pensionärer (16 % 1965, 21 % 1977). 31 % hade flyttat in efter 60-årsåldern, vilket också är " normalt " bland Eslövs pensionärer, av vilka ju många är pensionerade bönder från den omgivande landsbygden.

Fördelningen på socialklass är också ungefär densamma som bland hela antalet, vilket framgår av tabell 3.2.

Tabell 3.2 Fördelning på socialklass, %

<u>Socialklass</u>	<u>Oförändrad</u>	<u>Hela antalet pensionärer</u>	
	<u>population</u>	<u>1965</u>	<u>1977</u>
Bönder	18	19	17
Övriga företagare	10	9	11
Tjänstemän	19	18	18
i enskild tjänst	11	10	11
i allmän tjänst	8	8	7
Arbetare	53	54	54
i enskild tjänst	46	45	45
i allmän tjänst	7	9	9
Summa	100	100	100
100 % =	178	480	853

3.2 Inkomster

Folkpensionåldern var 1965 67 år, varför de yngsta då ännu inte var pensionärer. De fick pension 1966 eller 1967. 1970 och 1977 var alltså alla pensionärer. 31 personer hade emellertid tjänstepension redan 1965, av dem också några under 67 år.

1965 hade fortfarande omkring hälften arbetsinkomst. 54 % redovisade "inkomst av tjänst" utöver pensionen, vilket dock är en osäker siffra. Däri kan nämligen å ena sidan ingå privata pensioner som inte omnämnts i intervjuerna medan å andra sidan en del arbetsinkomster kanske inte deklarerades. 1977 hade andelen med inkomst av tjänst sjunkit till 18 %.

Andelen med inkomst av jordbruk eller annan rörelse har givetvis också minskat kraftigt (från 14 till 3 %) samtidigt som andelen med deklarerad inkomst av kapital har ökat (från 48 till 56 %). Uppgifterna om kapital-

inkomster gäller (även bortsett från "försiktig" deklaration) endast inkomster över det avdragbara beloppet (800 kr för gifta, 400 kr för ogifta 1965, dubbla beloppen 1977). Den övervägande majoriteten har säkert haft någon kapitalinkomst vid båda tillfällena. De som uppgivit enbart kapitalinkomst vid sidan av pensionen ökade helt naturligt starkt från 1965 till 1977 (från 15 till 39 %).

Den mest relevanta mätaren på inkomstutvecklingen är vad jag har kallat "disponibel realinkomst", d v s den deklarerade sammanräknade inkomsten, ökad med kända skattefria inkomster (främst bostadstillägg) och skattefria avdrag men minskad med den direkta skatten och uttryckt i oförändrat penningvärde. Mönstret är här tydligt. De som redan hade pension 1965 ökar sin disponibla realinkomst hela tiden, medan de som arbetade 1965 har mindre inkomst 1970, då flertalet slutat arbeta. Sedan ökar även för den den disponibla realinkomsten till 1977. I tabell 3.3 jämförs den disponibla realinkomsten, fördelad på storleksgrupper, för åren 1965, 1970 och 1977.

Tabell 3.3 Disponibel realinkomst 1965, 1970 och 1977, fördelad på inkomstgrupper. Antal pensionärer i varje grupp

<u>Inkomst, kr/år i</u>	<u>1965</u>	<u>1970</u>	<u>1977</u>
<u>1977 års penningvärde</u>			
5 000 - 10 000 ¹	10	1	0
11 000 - 15 000	27	23	5
16 000 - 20 000	35	34	56
21 000 - 25 000	22	53	15
26 000 - 30 000	20	17	53
31 000 - 35 000	24	16	19
36 000 - 40 000	11	12	12
41 000 - 50 000	18	14	11
Över 50 000	<u>11</u>	<u>8</u>	<u>7</u>
	178	178	178
Median	24 863	23 924	27 226

¹Inkomsterna har kodats i tusental. 10 000 kan alltså betyda en inkomst mellan 9 500 och 10 499.

Man ser genast på tabellen att det har skett en viss utjämning av inkomsterna under perioden. De lägsta och högsta grupperna har minskat medan mellangrupperna har ökat. För att få en tydligare bild har jag delat in pensionärerna i tre grupper som man skulle kunna be-

teckna som "fattiga", "genomsnittliga" och "välbärgade". Resultatet syns i tabell 3.4. Indelningen är gjord så att den lägsta och den högsta gruppen var ungefär lika stora 1965. Båda har minskat till förmån för den mellersta men den lägre betydligt mer än den högre.

Tabell 3.4. Disponibel realinkomst 1965, 1970 och 1977 inom tre inkomstgrupper. Antal pensionärer i varje grupp.

<u>Inkomst kr/år</u>	<u>1965</u>	<u>1970</u>	<u>1977</u>
Högst 15 000 ("fattiga")	37	24	5
16 000 - 35 000 ("genomsnittliga")	101	120	143
Över 35 000 ("välbärgade")	<u>40</u>	<u>34</u>	<u>23</u>
	178	178	178

Den fem "fattiga" 1977 borde egentligen inte finnas, eftersom folkpension med pensionstillskott och bostadstillägg normalt var mera än 15 000 kr. I ett par fall beror den angivna inkomsten på att vederbörande begärt undantagande från ATP och då inte heller fått pensionstillskott. Några bor också hos anhöriga och har inte bostadstillägg.

De angivna inkomsterna gäller för gifta båda makarna tillsammans. De 33 som blivit änklingar mellan 1970 och 1977 har fått minskad pension. Om de inte haft nämnvärd annan inkomst har de också fått lägre total realinkomst. Två av de fem "fattiga" pensionärerna 1977 har kommit till den gruppen på detta sätt. De övriga tre hade varit där under hela perioden.

Hur de olika inkomstgrupperna förändrats inbördes framgår av tabell 3.5.

Tabell 3.5 Förändring i disponibel realinkomst 1965 - 1977 inom olika inkomstgrupper. Antal inom resp grupp vid båda tidpunkterna

<u>Inkomst 1965 i 1977 års penningvärde</u>	<u>Antal 1965</u>	<u>Inkomst 1977, i tusental</u>						
		<u>11-15</u>	<u>16-20</u>	<u>21-25</u>	<u>26-30</u>	<u>31-35</u>	<u>36-40</u>	<u>Över 40</u>
5 - 10 000	10	-	8	-	1	1	-	-
11 - 15 000	27	3	21	2	1	-	-	-
16 - 20 000	35	1	10	4	14	6	-	-
21 - 25 000	22	-	7	2	8	3	1	1
26 - 30 000	20	-	4	3	7	2	3	1
31 - 35 000	24	1	4	1	14	1	3	-
36 - 40 000	11	-	1	1	6	2	1	-
Över 40 000	<u>29</u>	<u>-</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>2</u>	<u>4</u>	<u>4</u>	<u>16</u>
Summa	178	5	56	15	53	19	12	18

Man ser omedelbart att förändringen för de lägre inkomstgrupperna skett till högre realinkomst. Gruppindelningen ger naturligtvis ett grovt mått på förändringen, eftersom det kan vara en slump om en person befinner sig strax över eller strax under en inkomstgräns. Likaså kan förändringar ha skett inom grupperna som motverkat förändringarna mellan grupperna. Med dessa reservationer ges i tabell 3.6 ett sammandrag av tabell 3.5 som visar tendensen.

Tabell 3.6 Antal i olika inkomstgrupper som fått högre eller lägre disponibel realinkomst 1965 - 1977

<u>Inkomstgrupp</u>	<u>Antal 1965</u>	<u>Inkomstgrupp 1977 i förhållande till 1965</u>		
		<u>Lägre</u>	<u>Samma</u>	<u>Högre</u>
Högst 15 000	37	-	3	34
16 - 30 000	77	15	19	43
Minst 31 000	<u>64</u>	<u>48</u>	<u>11</u>	<u>5</u>
Summa	178	63	33	82

1965 hade som förut nämnts flertalet med högre inkomster fortfarande förvärvsarbete och fick mindre totalinkomst när arbetet upphörde. Detta var emellertid ett faktum redan 1970. Från 1970 till 1977 var det bara 15 som kom ner i lägre inkomstgrupp. I de lägre inkomstgrupperna hade flertalet högre realinkomst 1977 än 1965. De allra flesta av dessa hade högre inkomst redan 1970.

3.3 Pensioner

Tabell 3.7 Antal med pension av olika slag 1965 och 1970 (=1977)

<u>Pensionstyp</u>	<u>1965</u>	<u>1970</u>	<u>Ökning</u>	<u>% med pension</u>
Folkpension	135	178	43	100
ATP	39	80	41	45
Tjänstepension	31	47	16	26

Tabellen visar förekomsten av olika pensionsformer. 1965 hade åldersgruppen 65-66 år, 45 personer födda 1899-1900, ännu inte fyllt 67 år och var alltså inte berättigade till ålderspension. Två hade dock förtidspension medan övriga 43 fick ålderspension 1966 eller 1967. 1970 hade alltså alla 178 folkpension.

ATP hade 1965 just börjat utbetalas (från 1963) till personer födda 1896 eller senare som haft pensionsgrundande inkomst 1960-1962. Åtskilliga Eslövspensionärer födda 1896 till 1898 (huvudsakligen anställda i offentlig tjänst) hade emellertid fått tjänstepension redan 1960 och var inte berättigade till ATP. Därför var det endast 39 (av 59) som hade ATP inom denna årsgrupp. De som var äldre stod ju alla utanför.

Fram till 1970 hade 41 av de 43 pensionärerna som fick folkpension också fått ATP. 16 fick också tjänstepension av något slag. Totalt hade från 1967 alla folkpension, 45 % ATP och 26 % tjänstepension. Av tjänstepensionärerna hade ungefär hälften även ATP.

Tjänstepension hade dels offentligt anställda tjänstemän och arbetare, dels flertalet privatanställda tjänstemän. Endast två privatanställda arbetare hade en mindre pension från sin arbetsgivare. Dessutom hade enstaka bönder, företagare och arbetare mindre pensionsbelopp från tidigare offentlig anställning. Ett par stycken hade varit reservofficerare.

3.4 Bostäder

De flesta pensionärerna bodde 1977 i samma bostad som de hade bott i före pensioneringen. Åtskilliga hade dock - mest före pensionsåldern - sålt sina villor eller bondgårdar och flyttat in i bostadsrätts- eller hyreslägenhet. 21 % bodde på ålderdomshem eller vårdhem, vilket är ganska normalt för en grupp där de yngsta är 77 år. Skillnaderna mellan socialklasserna är den väntade. Se tabell 3.8.

Tabell 3.8 Bostadsförhållanden 1977. Procentuell fördelning inom olika socialklasser

<u>Bostadstyp</u>	<u>Arbetare</u>	<u>Tjänstemän</u>	<u>Företagare</u>	<u>Alla</u>
Hyseslägenhet	39	26	23	33
Bostadsrätt	13	26	23	18
Eget hus	22	29	38	28
Ålderdomshem	19	9	10	15
Vårdhem	5	6	6	6
Inneboende	<u>2</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>1</u>
	100	100	100	100

Av alla självständigt boende ägde omkring 60 % sin bostad, bland arbetarna 47 %. Att bo på ålderdomshem var bland arbetare omkring dubbelt så vanligt som bland tjänstemän och företagare medan andelen på långvården var ungefär densamma i alla grupper.

4. Utveckling inom några jämnåriga grupper

4.1 Urvalet

I det följande görs ett försök att följa några jämnåriga grupper i fråga om inkomst- och pensionsförhållanden under de första 15-18 åren efter 65 år (i vissa fall under 22 år). Några hade pension hela tiden, andra fick pension vid 67 år. Urvalet har gjorts så, att endast de som bodde kvar i Eslöv under hela den undersökta perioden har medtagits. Det är alltså inte fråga om "födelsekohorter" utan om "baklängskohorter" från det senaste observationsåret. Grupperna blir därigenom små och mera att betrakta som illustrationer till utvecklingen än som ett representativt mått på denna.

De grupper som har studerats har avgränsats så, att de vardera skulle omfatta knappt 20 personer. Det blev då omöjligt att ta endast en ettårsgrupp, vilket jag gjorde i min avhandling 1960, då jag följde årsgången 1880 i tio år. Följande grupper har valts:

- 1) födda 1886-1890, uppgifter för 1955, 1960, 1965 och 1970 (1977)
- 2) " 1894-1895, " " 1960, 1965, 1970 och 1977
- 3) " 1896-1900, " " 1965, 1970, 1977 och 1983.

För den yngsta gruppen har införskaffats uppgifter om inkomster, skatter och pensioner även för år 1983. Dessutom har en särskild bearbetning gjorts av årsklassen 1900 för åren 1965, 1970 och 1977. Denna kan på en del punkter jämföras med årsklassen 1880 som i avhandlingen 1960 följdes från 1945 till 1954.

Det säger sig självt att de små urvalen inte kan vara resrepresentativa för totalbefolkningen i samma åldersgrupper respektive åldersår. Allt för många slumpmässiga omständigheter spelar in. I tabell 4.1 görs en jämförelse i fråga om fördelning på socialklasser inom de olika urvalen och inom totalbefolkningen över 75 år vid de tidpunkter då urvalet var i 75-årsåldern.

Socialgruppsfördelningen är inte påfallande olika, om man betänker att närvaron eller frånvaron av en eller två personer i de mindre grupperna ger stora utslag i procenttalen. Bönderna är genomgående underrepresenterade, vilket är naturligt, eftersom de i stor utsträckning flyttar in efter pensionsåldern och då inte kommer med från början i urvalen.

Tabell 4.1 Socialklassfördelning inom vissa urval av pensionärer i 75-årsåldern samt bland alla över 75 år i Eslöv vid motsvarande tidpunkter

<u>Socialklass</u>	<u>1965</u>		<u>1970</u>		<u>1977</u>	
	<u>Urval</u>	<u>Alla</u>	<u>Urval</u>	<u>Alla</u>	<u>Urval</u>	<u>Alla</u>
Bönder	18.8	23.3	13.3	26.9	10.5	21.3
Övr företagare	6.3	11.6	13.3	8.2	21.0	11.6
Tjänstemän	6.3	17.2	6.7	14.3	21.0	16.2
Arbetare i ensk tj	56.3	39.1	66.7	42.4	36.8	43.2
Arbetare i allm tj	<u>12.5</u>	<u>8.8</u>	-	<u>8.2</u>	<u>10.5</u>	<u>7.7</u>
	100	100	100	100	100	100
100 % =	16	215	15	245	19	352

4.2 Grupp 1, födda 1886-1890

Gruppen består av 16 personer. Märkligt nog levde alla utom en ännu 1977 och kan alltså följas i 22 år. I tabell 4.2 återges deras födelseår, yrke, socialklass och disponibla realinkomst under de aktuella åren. Eftersom inkomsterna för gifta beräknas gemensamt för båda makarna görs uppdelning på gifta och ensamstående.

Några kommentarer till tabellen. Ingen av pensionärerna är höginkomsttagare. Två av dem låg i början på en betydligt högre nivå än de övriga och hela tiden högst, även om avståndet till flertalet minskade. Båda var företagare med goda men inte höga inkomster. Lantbrukaren var en av de få som drev jordbruk inom Eslövs gamla gränser. 1970 sålde han gården och fick i stället kapitalinkomster men bodde kvar på gården under hela perioden. Köpmannen var grosshandlare till 1969. Han blev änklings 1961 men gifte snart om sig med en pensionerad barnmorska. Hennes tjänstepension ökade den samlade hushållsinkomsten och gjorde att denna höll sig väl uppe även sedan affärsrörelsen avvecklats. 1977 hade paret den högsta disponibla inkomsten inom gruppen, högre än grosshandelsinkomsten 1955 (med reservation för att deklARATIONEN KANSKE VARIT MERA EXAKT 1977).

För flertalet i dessa årsklasser gäller att de hade arbete 1955 och hade slutat 1960, varvid realinkomsten sjönk. Endast 6 hade slutat arbeta 1955. Tre hade tjänstepension (nr 6,7 och 8). En (målaren, nr 12) levde på sin och hustruns folkpension. De hade visserligen den lägsta inkomsten bland de gifta pensionärerna men tycks dock ha försörjt sig på denna (ev med hjälp av någon icke deklarerad arbetsinkomst). De båda ogifta

pensionärer som inte uppgav annan inkomst än pensionen (nr 15 och 16) hade antingen hemunderstöd från fattigvården (nr 16) eller fick vård på ålderdomshem (nr 15).

Tabell 4.2 16 pensionärer i Eslöv födda 1886-1890. Yrke och disponibel realinkomst åren 1955, 1960, 1965, 1970 och 1977

Nr	Född år	Yrke	Soc klass	Disponibel realinkomst, kr/år, i 1977 års penningvärde (för makar bådars inkomst)				
				1955	1960	1965	1970	1977
A <u>Gifta</u>								
1	88	Lantbrukare	1	42 600	34 200	22 000	42 300	41 300
2	89	Köpman	2	42 400	42 500	55 200	41 000	45 800
3	87	Murare	5	29 400	18 300	16 300	19 500	29 600 ¹
4	86	Skoarbetare	5	27 000	14 000	(13 300)	(16 400)	(19 800)
5	87	Lantbr/byggnarb	5	24 200	21 100	(11 100)	(13 100)	(17 700)
6	88	Telereparatör	6	22 800	30 200	32 600	36 200	39 300
7	87	Trafikbiträde	6	22 500	22 600	28 100	32 800	(26 200)
8	89	Försäkringsinsp	3	22 100	29 800	34 700	38 400	36 600
9	90	Lantarb/grovarb	5	20 300	22 100	24 100	24 900	27 400
10	88	Lantbrukare	1	13 400	12 200	11 700	20 900	23 600
11	89	Trädg mästare	1	11 900	14 200	(10 700)	(13 100)	(17 900)
12	86	Målare	5	11 100	13 700	16 300	19 300	31 500
B <u>Ej gifta</u>								
13	89	Byggnadsarb	5	17 700	11 300	12 300	13 800	19 500
14	90	Slakteriarb	5	16 300	11 600	12 800	13 300	20 900 ¹
15	88	Grovarb	5	13 300 ¹	13 900 ¹	13 400 ¹	17 600 ¹	Död 1977
16	88	Metallarb	5	7 400	8 600	10 500	13 100	19 800 ¹
4	Se ovan. Änkling 1961					13 300	16 400	19 800 ¹
5	Se ovan. Änkling 1963					11 100	13 100	17 700
7	Se ovan. Änkling 1976							26 200 ¹
11	Se ovan. Änkling 1962					10 700	13 100	17 900

¹ Ålderdomshem, schablontillägg motsv bostadstillägg

Socialklasser

1 = Bönder. 2 = Övriga företagare. 3 = Tjänstemän i enskild tjänst.

4 = Tjänstemän i offentlig tjänst. 5 = Arbetare i enskild tjänst.

6 = Arbetare i offentlig tjänst.

Alla som huvudsakligen levde av pensionen - det var 1970 alla utom de två med de högsta inkomsterna - fick sin disponibla realinkomst höjd under alla femårsperioderna. Undantag är givetvis de som blev änklingar och måste leva på en pension i stället för två. Men även bland dem hade några högre inkomst 1977 än 1955.

Den bästa inkomstutvecklingen hade de tre tjänstepensionärerna: de två statsanställda (6 och 7) och den privatanställda försäkringsinspektören (8). 1955 hade de bara ungefär hälften av toppinkomsterna men 1977 låg de mycket nära dessa. Relativt taget steg realinkomsten mest för dem som 1955 låg allra lägst (särskilt nr 12 och nr 16).

Ett grovt mått på utvecklingen är medianen för den disponibla realinkomsten under de studerande åren, se tabell 4.3

Tabell 4.3 16 pensionärer i Eslöv födda 1886-1890. Disponibel realinkomst i 1977 års penningvärde åren 1955, 1960, 1965, 1970 och 1977

<u>Civilstånd</u>	Disponibel realinkomst, median, kr per år				
	<u>1955</u>	<u>1960</u>	<u>1965</u>	<u>1970</u>	<u>1977</u>
Gifta	22 650	21 600	24 100	32 800	32 800
Ej gifta	14 800	11 450	12 300	13 300	19 800

Man ser här samma mönster som nyss angivit: lägre inkomstnivå 1960, sedan ökning till en betydligt högre nivå än 1955.

Pensionsförhållandena har redan antytt. 1955 hade tio av de sexton folkpension men bara för två (nr 12 och nr 16) utgjorde den den huvudsakliga inkomstkällan. För ytterligare en (nr 15) var den mer än halva inkomsten.

1960 hade alla folkpension och för nära hälften hade denna väsentlig betydelse för försörjningen. Från 1970 gällde detta nästan alla. 1977 hade endast fem av de då kvarlevande 15 pensionärerna någon nämnvärd inkomst vid sidan av folkpensionen. För tre av dessa var tjänstepension viktig inkomstkälla, för de övriga två kapitalinkomster. Se tabell 4.4.

Sammanfattningsvis kan man säga att den studerade gruppen genomgående hade det ekonomiskt bättre (eller i varje fall ungefär lika bra) vid periodens slut än vid dess början, trots att de hunnit bli omkring 90 år gamla och trots att arbetsinkomsten försvunnit och för de flesta inte ersatts med något annat än folkpension. ATP var de för gamla för att få och tjänstepension var av betydelse bara för tre.

Den största förbättringen har givetvis kommit dem till del som redan vid periodens början levde på folkpension eller tjänstepension. Här är det fråga om verkligt betydande realinkomstökningar.

Urvalet av pensionärer är - som redan påpekats - inte representativt i statistisk mening för 1880-talets födelseårgång. De skiljer sig dock systematiskt från flertalet endast genom att de levat längre än genomsnittet och stannat kvar i Eslöv efter pensionsåldern. Man skulle kunna tro att de är ett negativt urval ur inkomtsynpunkt, eftersom de inte innefattar några verkliga höginkomsttagare eller några med intellektuella yrken, över huvud taget ingen som kan räknas till "socialgrupp 1". Men Eslöv var långt fram på detta århundrade ett samhälle utan kulturella traditioner och med ett stabilt rykte som "tråkigt". De fåtaliga "överklassare" som fanns stannade tydligen inte kvar efter pensioneringen. I stället flyttade bönder in från den omgivande landsbygden.

Tabell 4.4 16 pensionärer i Eslöv, födda 1886-1890. Folkpension i procent av totalinkomsten före skatt 1955, 1960, 1965, 1970 och 1977

Pensionär nr (se tab 4.2)	Yrke	Folkpension i procent av totalinkomst				
		1955	1960	1965	1970	1977
1	Lantbrukare	7	15	29	20	38
2	Köpman	-	13	8	29	33
3	Murare	16	63	100	100	100
4	Skoarbetare	17	45	63	77	100
5	Byggn arbetare	31	46	90	100	100
6	Telerep ¹	12	31	32	36	49
7	Trafikbitr ¹	20	33	39	41	44
8	Försäkr insp ²	-	31	31	32	50
9	Grovarb	-	27	31	77	100
10	Lantbrukare	24	51	67	81	100
11	Trädg mäst	-	80	84	100	89
12	Målare	91	97	100	100	100
13	Byggn arb	-	53	68	74	100
14	Slakteri arb	-	49	82	75	92
15	Grovarb	62	86	80	87	Avliden
16	Metallarb	100	100	100	100	100

¹Tjänstepension upp till 90 - 100 % av totalinkomsten hela tiden.

²Dessutom en liten tjänstepension från 1970.

4.3 Grupp 2, födda 1894-1895

Denna grupp består av 15 personer. I tabell 4.5 återges motsvarande data som för den äldre gruppen, även här uppdelade på gifta och ogifta.

Tabell 4.5 15 pensionärer i Eslöv, födda 1894-1895. Yrke och disponibel realinkomst 1960, 1965, 1970 och 1977

Nr	Född år	Yrke	Soc klass	Disponibel realinkomst, kr/år i 1977 års penningvärde (för makar bådast inkomst)			
				1960	1965	1970	1977
A <u>Gifta</u>							
1	95	Veterinär	4	70 600	64 100	58 100	58 300
2	94	Taktäckare	2	37 800	42 100	23 900	30 200
3	94	Eldare	5	28 700	36 900	27 400	34 100
4	94	Slakteriarb	5	28 000	17 900	24 800	28 600
5	95	Skoarb	5	23 200	18 800	21 900	(17 800)
6	95	Lantarb	5	21 500	20 400	19 400	(17 700)
7	94	Snickare	5	17 400	15 900	19 200	26 400
8	95	Byggn arb	5	14 700	16 300	19 300	25 400
9	95	Diversearb	5	14 400	17 200	19 300	26 100
10	94	Lantbr	1	14 400	17 700	24 000	(17 000)
B <u>Ej gifta</u>							
11	94	Läkare	2	91 000	30 100	47 000	35 700
12	94	Förrådsförm	5	28 500	29 600	15 800	16 400
13	94	Skogsarb	5	21 500	11 400	14 500	15 700
14	94	Maskinist	5	11 500	10 400	13 100	19 800 ¹
15	94	Lantbr	1	9 000	12 900	10 800	20 900 ¹
5	Se ovan. Ej samboende 1977						17 800
6	Se ovan. Änkling 1974						17 700
10	Se ovan. Änkling 1972						17 000
<u>Medianinkomst</u>							
Gifta				22 300	18 400	22 900	28 600
Ej gifta				21 500	12 900	14 500	17 800

¹ Alderdomshem, schablontillägg motsv bostadstillägg

Denna åldersgrupp liknar i hög grad den föregående. Även här är det två personer som har väsentligt större inkomster än den andra. Men skillnaden är i detta fall större. Läkaren och veterinären var verkliga höginkomsttagare som låg skyhögt över de övriga. När de blev pensionärer blev skillnaden mindre men de hade fortfarande dubbelt så hög inkomst efter skatt som flertalet övriga. Läkaren hade stora kapitalinkomster (men också högre skatter) och veterinären hade enskild praktik vid sidan av pensionen.

Gruppen skiljer sig från pensionärskollektivet i övrigt genom att där inte finns några lägre tjänstemän eller några arbetare i allmän tjänst. Varken de många järnvägsmännen eller de mera fåtaliga kommunalarbetarna är representerade. De båda lantbrukarna hade flyttat in till Eslöv när de var 62, resp 63 år gamla.

Med undantag för de båda "överklassarna" var inkomsterna efter pensioneringen mycket jämnt fördelade: 25-30 000 kr för de gifta och 15-20 000 för de ensamstående. (I 1985 års penningvärde motsvaras detta av 50-60 000, resp 30-40 000, hela tiden efter skatt).

Nästan alla gifta hade högre realinkomst som pensionärer än under de sista åren före pensioneringen. Detta beror till stor del på att hustrurna, som varit hemmafruar, nu också fick pension, eldarens (nr 3) även en mindre statlig tjänstepension som städerska.

De ogifta hade före pensioneringen ungefär samma inkomster som de gifta. Men de hade inga hemmafruar som fick pension och kom därför inte ens 1977 upp till samma realinkomst som före pensioneringen. Ett undantag är lantbrukaren (nr 15) som redovisade mycket låg inkomst 1960. Maskinisten (nr 14) hade förtidspension redan 1960 och var alltså pensionär under hela perioden. Båda dess sistnämnda fick det ekonomiskt bättre när de kom in på ålderdomshemmet. (Även läkaren tillbringade sina sista år på ålderdomshem).

För både gifta och ogifta visar medianinkomsten samma utveckling som för den föregående gruppen. Realinkomsten sjunker vid pensioneringen men stiger sedan på nytt. 1977, när gruppen var 82-83 år, var den för de gifta högre än vid 65-årsåldern.

Folkpensionens betydelse framgår av tabell 4.6. För samtliga utom de två höginkomsttagarna var folkpensionen 1977 helt dominerande för försörjningen. Att veterinären hade högre pensionsprocent än läkaren beror på att även hans hustru hade folkpension medan den frånskilde läkaren med betydligt högre bruttoinkomst bara hade sin egen. På grund av den högre skatteprocenten hade han lägre disponibel realinkomst än veterinären.

Även i denna grupp var alla för gamla för att få ATP. Taktäckarens (nr 2) hustru som var 10 år yngre hade dock en liten ATP och därför inte pensions-tillskott. Detta ger en lägre procent av hushållsinkomsten för folkpensionen. Om man räknar in även hustruns ATP utgjorde pensionen 77 % av inkomsten.

Tabell 4.6 15 pensionärer i Eslöv, födda 1894-1896. Folkpension i procent av totalinkomsten före skatt 1960, 1965, 1970 och 1977

Pensionär, nr, yrke (se tab 4.5)	Folkpension i procent av totalinkomst (före skatt)			
	<u>1960</u>	<u>1965</u>	<u>1970</u>	<u>1977</u>
1 Veterinär	-	9	17	30
2 Taktäckare	-	15	52	67 ¹
3 Eldare	-	19	55	77
4 Slakteriarb	-	63	58	80
5 Skoarb	-	79	85	100
6 Lantarb	7 ²	68	100	100
7 Snickare	-	100	94	97
8 Byggnadsarb	-	100	100	100
9 Diversearb	-	93	100	97
10 Lantbrukare	-	41	58	100
11 Läkare	-	6	6	9
12 Förrådsförman	-	21	83	100
13 Skogsarb	-	83	85	100
14 Maskinist	85 ³	100	100	100
15 Lantbrukare	-	55	100	87

¹Hustruns ATP, se texten

²Hustruns förtidspension

³Förtidspension

4.4 Grupp 3, födda 1899-1900

Denna grupp består av 20 personer. För dem har som redan nämnts inhämtats uppgifter även för 1983 för att få ungefär lika lång observationsperiod som för de övriga. Inkomstutvecklingen framgår av tabell 4.7.

För jämförbarhetens skull har inkomstuppgifterna i tabellen räknats om i 1977 års penningvärde. Det är alltså inte de verkliga inkomsterna under år 1983 som presenteras. De var omkring 1,8 gånger högre vilket betyder att tandläkarens disponibla inkomst i verkligheten var 60 000 kr i stället för 38 900. (I 1985 års penningvärde ca 79 000 kr). Den allra lägsta inkomsten var ca 29 500 i stället för tabellens 16 600.

Tabell 4.7 20 pensionärer i Eslöv, födda 1899-1900. Yrke och disponibel realinkomst 1965, 1970, 1977 och 1983

Nr	Född år	Yrke	Soc klass	Disponibel realinkomst, kr/år i 1977 års penningvärde (för makar bådas inkomst)			
				1965	1970	1977	1983
A <u>Gifta</u>							
1	00	Tandläkare	2	156 400	76 900	37 700	38 900
2	99	Tandläkare	2	73 900	69 000	55 100	50 900
3	00	Lärare	4	67 000	96 700	42 500	91 400
				¹ (67 000)	43 800	38 700	38 100)
4	99	Landskanslist	4	53 900	45 200	40 700	41 900
5	00	Försäljn chef	3	50 800	38 000	35 800	38 500
6	99	Glasmästeriarb	5	43 200	50 000	31 100	33 200
7	99	Fabriksägare	2	41 400	32 400	42 300	19 600
8	99	Fabriksarb	5	33 500	27 900	28 700	(21 400)
9	00	Socketbruksarb	5	33 500	23 500	30 000	36 000
10	00	Montör	5	32 800	45 000	(21 100)	(23 900)
11	00	Målarmästare	2	32 500	25 800	(13 000)	(16 600)
12	00	Slakteriarb	5	32 000	23 300	30 900	35 300
13	99	Lantbrukare	1	25 800	23 400	26 500	37 800
14	99	Lantbrukare	1	24 500	31 900	35 300	34 100
<u>Ej gifta</u>							
15	00	Vaktmästare	6	44 100	22 600	24 900	23 100
16	00	Mejeriass	3	37 500	35 200	33 100	30 400
17	99	Gummiarb	5	29 500	16 800	21 500	22 700 ²
18	00	Byggnadsarb	5	27 900	16 700	21 100	20 500
19	00	Banarb	6	16 800	21 600	24 200	23 000
20	99	Trädgårdsmäst	3	10 500	16 800	20 800	18 500
8	Se ovan. Änkling 1978						21 400
10	Se ovan. Änkling 1975					21 700	23 900
11	Se ovan. Änkling 1974					13 000	16 600
<u>Medianinkomst</u>							
Gifta				38 500	35 200	35 600	37 800
Ej gifta				29 500	22 600	21 600	22 700

¹ Då läraren var gift med en betydligt yngre icke-pensionär med starkt växlande inkomster, anges inom parentes hans egna inkomster

² Ålderdomshem, schablontillägg motsvarande bostadstillägg

Denna grupp skiljer sig från de föregående genom att den innehåller flera höginkomsttagare (flera än genomsnittet bland Eslövs pensionärer). En av dem faller helt ur ramen (nr 7). Han var tidigare fabriksägare, sålde fabriken vid 60 års ålder 1959, och levde sedan på kapital och en relativt stor pensionsförsäkring. I tabellen har han 1983 den lägsta disponibla inkomsten bland de gifta och även lägre än flertalet ogifta pensionärer (19 600 kr i 1977 års penningvärde, 34 900 kr i verkligheten). Men han hade en förmögenhet på nära 2 miljoner och var alltså ekonomiskt välsituerad. Den låga inkomsten berodde dels på att inkomsten av kapital var bara 1,4 % av förmögenheten (tydligt goda avdragsmöjligheter) och enbart förmögenhetsskatten ca 44 000 kr (inkomstskatt bara 28 000). Året förut (1982) var den disponibla inkomsten ungefär dubbelt så stor vilket verkar mera rimligt i förhållande till hans verkliga ekonomiska status.

Övriga höginkomsttagare följde det vanliga mönstret. De hade relativt höga arbetsinkomster vid 65 års ålder men lägre inkomster efter pensioneringen. (De båda tandläkarna var dock fortfarande yrkesverksamma vid 70 år). I motsats till flertalet pensionärer med lägre inkomster sjönk sedan deras reala inkomster under pensionärstiden. En av tandläkarna (nr 2), vars fru var tandläkare inom folktandvården och därför hade statlig pension, följde samma mönster som läraren och landskanslisten med statspension och försäljningschefen (nr 5) och mejerierassistenten (nr 16) med SPP-pension, d v s svagt sjunkande realvärde på pensionen efter skatt.

Arbetarna hade genomgående hyggliga inkomster 1965, fick minskning vid pensioneringen men sedan real ökning. Banarbetaren vid SJ (nr 19) var pensionerad redan 1965. Detsamma gällde vaktmästaren vid Televerket (nr 15) men han hade jobb som gårdskarl vid sidan av pensionen till 68 års ålder. Båda hade pensionerats redan vid 60 år. Arbetarna i enskild tjänst slutade alla senare. De tre industriarbetarna slutade "programenligt" vid 67 års ålder medan de som arbetade i små, hantverksmässiga företag höll på längre. Gummiarbetaren (nr 17) jobbade till 69 år, montören (nr 10) till 73 och glasmästeriarbetaren (nr 6) ända till 76 års ålder. Den senare hade väsentligt högre arbetsinkomst än de övriga. Som pensionär blev han mera jämställd.

De båda bönderna arbetade ganska länge. En av dem (nr 13) hade gård inom Eslöv. Han sålde den till sonen vid 77 års ålder men bodde kvar på gården och skötte den ytterligare några år medan sonen arbetade i annat yrke. Han var över 80 år när man flyttade till en lägenhet inne i stan. Den andre lantbrukaren (nr 14) sålde gården tidigt och flyttade till Eslöv, där han några år hade arbetsinkomster.

Målarmästaren (nr 11) slutligen är den ende småföretagaren i materialet. Han hade hyggliga inkomster så länge han arbetade men han hade begärt undantagande från ATP, så när han slutade verksamheten vid 67 års ålder hade han bara folkpensionen. När sedan hustrun dog hade han bara en pension utan pensionstillskott och därmed den lägsta inkomsten bland alla i gruppen trots ett ganska stort bostadstillägg. Möjligen är dock inkomsten något för lågt beräknad. Han lämnade inte in någon deklaration vare sig 1977 eller 1983 och därför vet man inte om han hade några ränteinkomster. Några sådana bör han ha haft eftersom han sålt sin villa. Troligen kunde han då också ta av kapitalet.

Även inom denna åldersgrupp blev det en påfallande inkomstutjämnning efter pensioneringen. De högsta inkomsttagarna fick väsentligt lägre realinkomst medan arbetarna i flera fall hade högre inkomst som pensionärer än som aktiva. Under pensionärsåren fick sedan de mera välsituerade sjunkande realinkomst medan arbetarna genomgående fick det bättre från 1977 till 1983. De många relativt höga inkomsterna gör dock medianinkomsten lägre 1983 än 1965, detta i motsats till de föregående grupperna vid motsvarande ålder.

Pensionernas betydelse framgår av tabell 4.8. I tabellen anges folkpension och ATP (och inom parentes tjänstepension) i procent av bruttoinkomsten respektive år.

Tabell 4.8 20 pensionärer i Eslöv, födda 1899-1900. Allmän pension i procent av totalinkomsten före skatt 1965, 1970, 1977 och 1983

Pensionär, nr yrke (se tabell 4.7)		Folkpension + ATP i % av totalinkomst före skatt (inom parentes tjänstepension)			
		1965	1970	1977	1983
1	Tandläkare	0+0	14+10	43+27	51+26
2	Tandläkare	0+0	16+5	22+27	30+30 (+10) ¹
3	Lärare ²	0+0	14+18 (+68)	17+21 (+62)	17+21 (+59)
4	Landskanslist	12+0 ¹	26+11 (+37)	40+14 (+40)	45+13 (+37)
5	Försäljningschef	11+0 ¹	31+15 (+19)	44+19 (+16)	58+19 (+9)
6	Glasmästeriarb	13+0 ¹	23+6	61+15	70+15
7	Fabriksägare	0+0	14+0	20+0	41+0
8	Fabriksarb	0+0	49+8	89+11	81+19 ³
9	Socketbruksarb	0+0	50+14	68+14	75+12
10	Montör	0+0	26+8	52+20	67+18
11	Målarmästare	0+0	85+0	100+0	100+0
12	Slakteriarb	0+0	62+15	75+15	74+12
13	Lantbrukare	0+0	33+9	67+11	80+8
14	Lantbrukare	0+0	25+6	69+7	86+7
15	Vaktmästare	0+0 (+61)	33+5 (+62)	41+5 (+54)	45+5 (+50)
16	Mejeriass	0+0	16+7 (+?)	18+9 (+19)	19+9 (+20)
17	Gummiarb	0+0	50+13	58+17	62+16
18	Byggnadsarb	0+0	57+23	61+21	64+21
19	Banarb	0+0 (+?)	31+0 (+52)	41+0 (+47)	46+0 (+39)
20	Trädgårdsmäst	0+0	56+10	68+9	63+8

¹ Hustruns pension

² Procenten räknad på mannens inkomst då hustrun inte är pensionär

³ Ej bostadstillägg på grund av vård på ålderdomshem, därför lägre folkpension

Gruppen skiljer sig från den föregående genom att ATP tillkommit (poäng från 1960, pension från 1963). Endast tre pensionärer saknar ATP. En (nr 19) fick statlig pension redan vid 60 års ålder, en annan (nr 7) pensionerade sig själv vid samma tid och den tredje (nr 11) hade begärt undantagande från ATP. Ytterligare en pensionär (nr 15) fick pension vid 60 år men han arbetade så mycket de första åren efter pensioneringen att han fick en liten ATP.

Man kan konstatera att ATP redan efter tre poängår har bidragit till pensionärernas höjda standard och till utjämningen mellan höginkomst- och låginkomsttagare. Då de flesta i gruppen har låg ATP har också pensionstillskottet till folkpensionen spelat in. På grund av tillskottet har folkpensionens andel av inkomsten ökat för nästan alla medan ATP bara följt med i prisutvecklingen och därför i regel svarat för en oförändrad andel.

Den allmänna pensionen utgör för alla, även höginkomsttagarna, en väsentlig del av inkomsten. Sju av de tjugo hade tjänstepension, vilken för de fyra statspensionärerna (nr 3, 4, 15 och 19) täckte större delen av den återstående inkomsten. SPP-pensionärerna (nr 5 och 16) hade mindre del av inkomsten från tjänstepensionen. (För nr 2 svarade hustruns tjänstepension för en mindre del av inkomsten).

1965 var det bara telegrafvaktmästaren och banarbetaren som hade pension. (Dessutom hade tre fruar som var äldre än sina män börjat få folkpension). De övriga - utom den f d fabriksägaren - hade kvar sina arbeten. 1970 hade några fortfarande arbetsinkomst men 1983 var det nästan uteslutande fråga om kapitalinkomster. Några hade också privat pensionsförsäkring.

En del av kapitalinkomsten kom uppenbarligen från sålda villor eller jordbruk. 1983 bodde de flesta i hyreslägenhet. Lika många hade bostadsrätt och fyra bodde på ålderdomshem.

I tabell 4.9 görs en sammanställning av pensionens totala betydelse.

Tabell 4.9 20 pensionärer i Eslöv, födda 1899-1900. Den allmänna pensionens andel av inkomsten 1970, 1977 och 1983

Pensionsandel	Antal pensionärer med angiven pensionsandel		
	<u>1970</u>	<u>1977</u>	<u>1983</u>
Under 25	4	1	-
26 - 50	9	4	5
51 - 75	4	6	3
76 - 99	3	7	10
100	<u>-</u>	<u>2</u>	<u>2</u>
Summa	20	20	20

Man ser tydligt att pensionen vid stigande ålder spelar en allt större roll för försörjningen. Men i denna åldersgrupp har betydligt flera än i de äldre grupperna andra inkomster än allmän pension, trots att nu också ATP tillkommit. Bland dem som var födda 1886-90 hade 5 av 16 ingen annan inkomst än pensionen vid 80-85 års ålder. Inom gruppen som var född 1894-1895 var det 7 av 15. Men bland dem som var födda 1899-1900 var det bara 2 av 20 som inte hade någon annan inkomst än allmän pension (folkpension + ATP).

Om man även tar hänsyn till tjänstepension från staten eller SPP (ingen kommunal pension finns i gruppen) så ökade den grupp som hade mer än 75 % av inkomsten från pensionen från 5 år 1970 till 14 år 1977 och 16 år 1983. Men man kan också vända på detta och säga att praktiskt taget alla hade någon inkomst utöver pensionen, nästan alltid kapitalinkomst.

5. Jämförelser mellan olika åldersgrupper vid ca 75 och ca 83 års ålder

5.1 Fyra åldersgrupper vid ca 75 års ålder

Ett av syftena med att studera oförändrade grupper av pensionärer har varit att utröna om pensionärerna inom olika jämförelsegrupper fått det ekonomiskt bättre eller sämre. Alltså om inkomstutvecklingen för en yngre grupp varit en annan än för äldre. I tabell 5.1 görs ett försök till jämförelse. Där redovisas den disponibla realinkomsten i 1977 års penningvärde för fyra åldersgrupper vid omkring 75 års ålder. Omräkningen efter konsumtionsindex är naturligtvis ingen säker mätare och man kan inte heller vara säker på att taxeringsmetoder och deklara-tionsmoral varit oförändrade.

I tabellen har medtagits alla manliga pensionärer i Eslöv som varit med i undersökningen från 65 års ålder och sedan ytterligare 10 - 12 år. Varje årskull blir något större än i föregående kapitel där de som dött eller flyttat under den följande 5-8 årsperioden rensats ut. Detta har medfört att det räckt med ett par årgångar mindre för att få ungefär lika stora grupper. Födelseåren är 1880 (hämtat ur min avhandling 1960), 1887-1890, 1894-1895 och 1900.

Materialet är litet, varför det blivit en viss slumpmässig skillnad i yrkes- och socialgruppsfördelning. Det har därför ansetts meningslöst att använda vanliga statistiska spridningsmått. Medianerna ger ett grovt mått på utvecklingen. Dessutom har tabellerna ställts upp så, att de lägsta inkomsterna i varje grupp placerats parallellt vilket ger ett omedelbart synintryck av deras förändring.

Trots alla reservationer på grund av beräkningssätt och litet antal kan man inte komma ifrån att de yngre årgångarna tycks ha fått det bättre än de äldre. Skillnaden är dock inte dramatisk. Endast den yngsta årgången - 1900 års män - har en klart bättre situation. Mellan 1880 års män och den 10-15 år yngre är skillnaden mindre.

Tabell 5.1 Pensionärer i Eslöv vid ca 75 års ålder 1955, 1965, 1970, och 1977. Disponibel realinkomst, kr/år i 1977 års penningvärde

<u>1955</u>	<u>1965</u>	<u>1970</u>	<u>1977</u>
(födda 1880)	(födda 1887-90)	(födda 1894-95)	(födda 1900)
<u>Gifta</u> (13 st)	<u>Gifta</u> (14 st)	<u>Gifta</u> (17 st)	<u>Gifta</u> (15 st)
80 700	55 200	58 100	53 300
53 500		49 500	
	34 700	40 000	40 400
36 200	34 700	29 100	38 700
	32 600	28 700	37 900
30 100	28 100	27 400	37 700
	28 100	24 800	35 800
24 000	24 100	24 000	
	22 000	24 000	32 500
19 500	20 600	23 300	31 800
15 400	18 500	22 900	31 100
12 500		22 000	30 900
12 200	16 300	21 600	30 700
11 800	16 200	19 400	30 700
11 200	16 100	19 300	30 000
11 200		19 300	
10 900	11 200	19 200	30 000
<u>Median:</u>			
15 400	23 100	24 000	31 800
<u>Ej gifta</u> (5 st)	<u>Ej gifta</u> (7 st)	<u>Ej gifta</u> (7 st)	<u>Ej gifta</u> (12 st)
		47 000	33 100
22 400			24 900
18 900			24 200
			21 700
12 800	12 800		21 500
11 800	12 300	15 900	21 100
			20 200
	11 100	14 500	20 000
	10 700	14 200	19 700
	10 500	13 100	17 800
	10 500	12 800	16 700
8 600	10 400	10 800	13 000
<u>Median:</u>			
(12 800)	(10 700)	(14 200)	20 700

Ett försök till förenkling av den föregående tabellen görs i tabell 5.2, där inkomsterna är sammanförda i grupper som neutraliserar extremerna.

Tabell 5.2 Pensionärer i Eslöv vid ca 75 års ålder 1955, 1965, 1970 och 1977. Antal inom vissa inkomstklasser resp år

Inkomstklass	<u>1955</u>	<u>1965</u>	<u>1970</u>	<u>1977</u>
kr/år i 1977	(födda 1880)	(födda 1887-90)	(födda 1894-95)	(födda 1900)
års penningvärde				
<u>Gifta par</u>				
Högst 12 000	4	1	-	-
12 100-20 000	4	4	4	-
20 100-30 000	1	5	10	1
30 100-40 000	2	3	1	12
Över 40 000	2	1	2	2
	<u>13</u>	<u>14</u>	<u>17</u>	<u>15</u>
<u>Ej gifta</u>				
Högst 12 000	2	5	1	-
12 100-20 000	2	2	5	5
20 100-30 000	1	-	-	6
30 100-40 000	-	-	-	1
Över 40 000	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>1</u>	<u>-</u>
	5	7	7	12

Den förenklade tabellen visar tydligt den yngsta åldersgruppens mera fördelaktiga läge. För de gifta pensionärerna har de lägsta inkomstgrupperna helt försvunnit. Därigenom har en betydande inkomstutjämning ägt rum.

Om man söker efter orsakerna till standardstegringen och inkomstutjämningen så finner man pensionstillskotten, ATP och särbeskattningen. Folkpensionerna har ökat betydligt mer än prisstegringarna genom att pensionstillskotten successivt ökat från 1969. ATP hade för 1900 års män inte gett mer än högst 3-4 poängår och högst 25 % av full ATP men för åtskilliga gav ATP mer än pensionstillskottet. 1977 hade nästan alla män ATP och nästan alla deras hustrur pensionstillskott. Genom särbeskattningen blev hustrurnas pension i regel skattefria och även männens skatter relativt låga, i synnerhet som även ATP upp till pensionstillskottets nivå blivit skattefria. I Eslöv har också de mera generösa reglerna för det skattefria bostadstillägget medverkat.

De mera välsituerade har inte fått del av de ökade pensionstillskotten och bostadstilläggen eftersom de haft för stor ATP och för stora andra inkomster för att få sådana. De har också - fram till 1983 - fått en högre skatteprocent under senare år. Genom skatteavdragets konstruktion blir progressiviteten i mellaninkomstlägena mycket stor. Tjänstepensionärerna har inte haft någon nytta av de höjda folkpensionerna eller ATP, eftersom deras kompletteringspensioner minskas när de förra ökar. Totalpensionen har visserligen varit i stort sett värdebeständig men skatteprocenten har som nämnts ökat, vilket t o m i vissa fall gett realinkomstsänkning. Slutresultatet blir alltså inkomstutjämning.

5.2 Tre åldersgrupper vid 80-85 års ålder

De kvarlevande och kvarboende av åldersgrupperna 1886-90, 1894-95 och 1899-1900 har jämförts även med hänsyn till den disponibla realinkomsten vid 80-85 års ålder, alltså åren 1970, 1977 och 1983. Resultatet redovisas i tabell 5.3

Tabellen är liksom tabell 5.1 uppställd så, att de lägsta inkomsterna har placerats parallellt. Därigenom kan man med en enda blick se hur inkomsterna har förbättrats från den ena åldersgruppen till den andra vid motsvarande ålder. De fåtaliga högre inkomsterna består givetvis till större delen av andra inkomster än allmän pension.

I stort sett är förhållandet mellan grupperna ungefär detsamma vid 80-85 års ålder som vid 75-77 års. Ökningen av pensionstillskottens realvärde har fortsatt från 1970 och 1977 till 1981 och är väl huvudorsaken till de påfallande högre siffrorna för 1983. Det bör observeras att beloppen är omräknade till 1977 års penningvärde och alltså 1,8 gånger större i verkligheten 1983. Den lägsta disponibla inkomsten 1983 var således ca 30 000 kr bland de ensamstående och ca 60 000 kr bland de gifta paren.

Tabell 5.3 Pensionärer i Eslöv vid 80-85 års ålder 1970, 1977 och 1983. Disponibel realinkomst, kr/år i 1977 års penningvärde

<u>1970</u>	<u>1977</u>	<u>1983</u>
(födda 1886-90)	(födda 1894-95)	(födda 1899-1900)
<u>Gifta</u> (9 st)	<u>Gifta</u> (7 st)	<u>Gifta</u> (11 st)
42 300	58 300	50 900
41 000	34 100	41 900
		38 900
38 400		30 500
36 200		38 100
32 800	30 200	37 800
24 900	28 600	36 000
20 900	26 400	35 300
19 300	26 100	34 100
19 300	25 400	33 200
		(19 600) ¹
<u>Ej gifta</u> (7 st)	<u>Ej gifta</u> (8 st)	<u>Ej gifta</u> (9 st)
17 600	35 700	30 400
16 400	20 900	23 900
		23 200
	19 800	23 200
13 800	17 800	23 000
13 300	17 700	22 700
13 100	17 000	21 400
13 100	16 400	18 500
13 100	15 700	16 600

1

Ej rättvisande uppgift (lågtaxerad miljonär), se avsnitt 4.4.

6. 1880 och 1900 års män i Eslöv

I detta kapitel ges en något mera ingående beskrivning av de båda rubricerade åldersgrupperna. En del av uppgifterna har redovisats i det föregående men upprepas i viss utsträckning här för att ge en förhoppningsvis mera överskådlig framställning. Först redovisas 1880 års män, därefter 1900 års. I båda fallen medräknas liksom i de föregående kapitlen endast de som levat kvar i Eslöv till 75/77 års ålder. Slutligen görs en jämförelse mellan de båda åldersgrupperna, den äldre för år 1955, den yngre för år 1977.

6.1 1880 års män

De 18 pensionärer som föddes 1880 och som bodde kvar i Eslöv till 75 års ålder är utförligt beskrivna i min doktorsavhandling *Folkpensioneringen i Sverige* (s 444-452). I det följande återges huvuddragen i denna beskrivning med viss bearbetning för att möjliggöra jämförelse med den 20 år yngre gruppen.

Yrke och socialklass framgår av tabell 6.1. Av de 18 var inte mindre än 5 f d tjänstemän, vilket är en högre andel än genomsnittet. Tre hade varit i statens tjänst: en häradsskrivare, en underofficer och en stationsmästare vid SJ. En hade varit överkonstapel vid polisen, vilket på den tiden betydde kommunal anställning, och den femte hade varit handelsresande för en enskild firma.

Hälften av de 18 hade varit arbetare, två i offentlig och 7 i enskild tjänst. Av de förra var en f d stationskarl (trafikbiträde) vid SJ och en kommunalarbetare, dock inte så fast anställd att han fått tjänstepension. Av de sju i enskild tjänst var inte mindre än fyra skoarbetare. Detta kan verka förvånande men är inte så konstigt, eftersom skoarbetarna vid denna tid bildade den största arbetargruppen bland alla Eslövs pensionärer. De övriga var resp snickare, byggnadsarbetare och "bodkarl".

Bland företagarna saknas de f d bönderna helt, vilket är den största skillnaden mellan 1880 års män och hela pensionärsbeståndet. "Stadsföretagare" var fyra stycken: en rörledningsentreprenör (installatör) en frisörmästare, en byggmästare och en fiskhandlare.

Vid periodens början (1945) var 15 gifta, två änklingar och en ogift. Under den studerade tioårsperioden blev ytterligare två änklingar. 1955 var alltså 13 gifta och 5 ensamstående. Ingen av fruarna hade någon nämnvärd arbetsinkomst. Endast två hade tidigare varit yrkesverksamma, en spettkaksbagerska och en skoarbeterska. Alla var alltså hemmafruar utan annan pension än folkpension.

Tabell 6.1 18 pensionärer i Eslöv, födda 1880. Yrke, socialklass och inkomst 1945, 1950 och 1955

Nr	Yrke	Soc klass	Bruttoinkomst i 1955 års penningvärde		
			1945	1950	1955
<u>Gifta</u>					
1	Häradsskrivare ¹	4	54 600	39 800	43 400
2	Installatör	2	8 300	14 500	22 500
3	Underofficer	4	10 400	10 100	13 900
4	Stationsmästare	4	9 200	9 600	11 500
5	Skoarbetare ¹	5	7 400	6 700	9 100
6	Överkonstapel	4	7 100	9 400	(8 900)
7	Kommunalarbetare	6	6 400	9 400	7 200
8	Trafikbiträde ¹	6	7 600	7 900	(7 300)
9	Frisörmästare ¹	2	7 300	5 400	5 800
10	Handelsresande ¹	3	21 700	4 200	4 600
11	Skoarbetare	5	5 100	3 500	3 900
12	Byggnadsarbetare	5	3 200 ²	2 200	3 800
13	Bodkarl ¹	5	2 500	2 900	3 700
14	Snickare	5	6 500	3 500	3 500
15	Fiskhandlare	2	2 300	4 500	3 500
<u>Ej gifta</u>					
6	Se ovan. Änkling 1950				8 900
8	Se ovan. Änkling 1954				7 300
16	Byggmästare	2	2 000	1 700 ³	4 800 ³
17	Skoarbetare	5	5 800	2 400	3 700 ⁴
18	Skoarbetare	5	3 300	2 500	3 000

¹ Bostad i eget hus, ² Inklusivt fattigvård, ³ Dessutom fri bostad,

⁴ Inklusivt schablontillägg för vård på åldersomshem

Anm. Socialklasser: 1 = bönder, 2 = övriga företagare, 3 = tjänstemän i enskild tjänst, 4 = d:o i allmän tjänst, 5 = arbetare i enskild tjänst, 6 = d:o i allmän tjänst

För gifta pensionärer upptar tabellen makarnas gemensamma inkomst. Vid materialinsamlingen på 1950-talet antecknades skatten endast för år 1955, varför disponibel realinkomst inte kan anges för tidigare år. Skatteprocenten torde dock inte ha ändrats särskild mycket, varför tabellen med all sannolikhet ger en realistisk bild av inkomstutvecklingen. Pensionärerna med bostad i eget hus hade i flera fall inkomst av obeskattad uthyrning, vilket kan ha påverkat den faktiska inkomstförändringen.

Hälften av de arton pensionärerna hade en reall högre bruttoinkomst 1955 än 1945, trots att flertalet arbetade 1945 men hade slutat 1955. Ytterligare några hade fått reall högre inkomst mellan 1950 och 1955. Endast en hade väsentligt lägre inkomst vid 75 år än vid 65 år, nämligen den privatanställda handelsresanden utan tjänstepension (nr 10). Han hade emellertid ett tämligen stort kapital, eftersom han när han slutade arbeta kunde köpa sig ett hyreshus, som sedan gett honom en väsentlig del av hans inkomst. Hyresinkomsterna uppgick dock inte på långa vägar till vad han skulle ha fått, om han hade fått tjänstepension av SPP-typ.

Vid periodens början 1945 hade alla pensionsberättigade i allmän tjänst utom häradsskrivaren gått i pension, överkonstapeln, underofficeren och trafikbiträdet vid 60, stationsmästaren vid 63 år. Detta betyder dock inte att de slutat arbeta. Av de övriga fjorton hade däremot bara två slutat, nämligen bodkarlen som fått hjärnblödning redan vid 57 års ålder och byggnadsarbetaren som blivit invalidiserad vid 64 år. Vid 65 slutade handelsresanden (på grund av omorganisation i firman, ingen pension), och frisörmästaren, vid 66 år häradsskrivaren (med pension), vid 67 år kommunalarbetaren och byggmästaren, vid 68 år en av skoarbetarna (den ende i enskild tjänst som hade pension - 500 kr per år) vid 69 år en annan skoarbetare, vid 70 år snickaren och den tredje skoarbetaren, vid 72 år den fjärde skoarbetaren och vid 74 år fiskhandlaren. Av alla arton var det bara installatören som ännu vid 75 års ålder hade kvar sitt gamla yrke utan noterad inskränkning. En av skoarbetarna (nr 5) arbetade tre dagar i veckan i sitt gamla yrke.

De som inte slutade på grund av sjukdom fortsatte regelmässigt att arbeta efter pensioneringen. Underofficeren stod kvar på sin gamla plats som arvodesanställd förrådsförvaltare till 67 års ålder och fick sedan liknande arbete hos ett privat företag. Häradsskrivaren var sysselsatt som fastighetsförvaltare under hela perioden, stations-

mästaren satt på kristidsnämnden i fem år och hade sedan andra uppdrag, överkonstapeln åtog sig bouppteckningar och liknande uppdrag, kommunalarbetaren arbetade som gårdskarll och byggmästaren skötte eldning och renhållning i den fastighet där han bodde och fick för detta fri bostad. Handelsresanden skötte som redan nämnts sin ganska stora hyresfastighet och frisörmästaren, som inte uppgivit något arbete, hade en ganska stor villa och säkert sysselsättning på den egna tomten.

Hälften av de arton hade alltså någon slag av arbete vid 75 års ålder. De övriga hade slutat på grund av någon sjukdom. De hade det betydligt sämre. Trafikbiträdet hade dock en hygglig tjänstepension och hyrde dessutom ut en lägenhet i sin tvåfamiljvilla. En av skoarbetarna hade som nämnts en liten arbetsgivarpension och dessutom ett kapital på 17 000 kr, som han dels sparat ihop, dels fått i realisationsvinst på en villa. Trots detta hade han det ganska dåligt ställt, eftersom han inte hade vare sig skattelindring eller bostadstillägg, vilket annars de flesta arbetarna hade. En annan skoarbetare klarade sig troligen bättre trots att han inte hade någon pension och ett betydligt mindre kapital. Han fick nämligen högsta bostadstillägg och slapp betala skatt.

Av de återstående fem sjuklingarna hade fyra (en skoarbetare, snickaren, byggnadsarbetaren och fiskhandlaren) ingen annan deklarerad inkomst än folkpensionen, medan bodkarlen hade en liten villa och någon tusenlapp på banken. De som hade enbart folkpension fick dock alla hjälp på något sätt. Snickaren och byggnadsarbetaren hade pensionärslägenheter med billig hyra och den senare fick också ett kommunalt pensionstillskott. Fiskhandlaren fick lite bidrag från en hemmaboende son och den fjärde skoarbetaren slutligen vårdades på ålderdomshemmet och behövde således inte oroa sig för sin försörjning, även om denna skedde under ganska torftiga förhållanden. Eslövs ålderdomshem gick då ännu i "den gamla stilen".

I tabell 6.2 ges ett sammandrag av pensionärernas arbetsförhållanden.

Tabell 6.2 18 pensionärer i Eslöv födda 1880. Arbetsförhållanden från 65 till 75 år med fördelning på socialklass

	<u>Företagare</u>	<u>Tjänstemän</u>	<u>Arbetare</u>	<u>Alla</u>
Hela antalet	4	6	8	18
Därav med				
gamla arbetet vid 65 år	4	2	6	12
" " " 70 "	2	-	3	5
" " " 75 "	1	-	-	1
något arbete vid 65 år	4	5	6	15
" " " 70 "	4	5	3	12
" " " 75 "	2	5	2	9

Skatte- och pensionsförhållanden framgår av tabell 6.3. De som bara hade folkpension som inkomst var redan 1955 helt befriade från skatt. Folkpensionen var 1955 minst 1 800 kr/år för ensamstående pensionär (alltså även gift pensionär vars hustru inte hade pension) och 2 900 kr för två makar. De som hade högre belopp hade således kommunalt bostadstillägg.

Tabell 6.3 18 folkpensionärer i Eslöv födda 1880. Skatt och pension 1955

Nr	Brutto- inkomst	Skatt	%	Dispo- nibel inkomst	Folk- pension	%	Tjänste- pension	%
<u>Gifta</u>								
1	43 400	18 200	42	25 200	2 900	7	13 000	30
2	22 500	5 800	26	16 700	2 900	13	-	-
3	13 900	2 600	19	11 300	2 900	21	7 600	55
4	11 600	2 000	17	9 600	2 900	25	7 200	62
5	9 100	1 600	18	7 500	2 900	32	-	-
7	7 200	1 100	15	6 100	1 800 ¹	25	-	-
9	5 800	1 000	17	4 800	2 900	50	-	-
10	4 000	600	15	3 400	1 800 ¹	45	-	-
11	3 900	-	-	3 900	<u>3 600</u>	92	-	-
12	3 800	-	-	3 800	<u>3 500</u>	92	-	-
13	3 700	-	-	3 700	<u>3 600</u>	97	-	-
14	3 500	-	-	3 500	<u>3 500</u>	100	-	-
15	3 500	-	-	3 500	<u>3 500</u>	100	-	-
<u>Ej gifta</u>								
6	8 900	1 900	21	7 000	1 800	20	5 300	60
8	7 300	1 400	19	5 900	1 800	25	5 000	63
16	4 800	800	17	4 000	1 800	38	-	-
17	3 700	-	-	3 700	<u>2 400</u>	65	-	-
18	3 000	300	10	2 700	1 800	60	-	-

Understruket folkpensionsbelopp inkluderar bostadstillägg och/eller kommunalt pensionstillskott.

¹Hustrun ej folkpensionär

Endast 6 av de 18 pensionärerna hade inkomstprövat tillägg (kommunalt pensionstillskott eller bostadstillägg). Samtliga dessa var befriade från skatt. För flertalet övriga var folkpensionen av väsentlig betydelse för inkomsten. Tjänstepension var en påtagligt standardhöjande faktor.

I tabell 6.4 ges slutligen några uppgifter om de 18 pensionärerna, uppdelade på socialklasser. Skillnaderna är i stort sett de väntade.

Tabell 6.4 18 folkpensionärer i Eslöv födda 1880. Vissa uppgifter för år 1955 fördelade på socialklass

	<u>Företagare</u>	<u>Tjänstemän</u>	<u>Arbetare</u>	<u>Alla</u>
Hela antalet	4	6	8	18
Bostad i eget hus	2	2	2	6
Tjänstepension	-	5	1	6
Inkomstprövad folkpension	1	-	5	6
Extra skattelindring	1	-	5	6
Disponibel inkomst:				
under 4 000 kr	1	1	4	6
4 000-7 900 kr	2	2	4	8
8 000-11 900 kr	-	2	-	2
minst 12 000 kr	1	1	-	2

6.2 1900 års män

Av de 38 män, födda 1900, som bodde i Eslöv vid 65 års ålder, levde 27 kvar där till 77 års ålder. Av dem levde sedan 11 kvar till 83 års ålder och är kortfattat beskrivna i avsnitt 4.4 ovan. Mellan 1977 och 1983 hade 14 dött och två flyttat till annan ort. I det följande beskrivs de 27 som var med i 1977 års undersökning.

Av de 27 var endast 5 födda i Eslöv, 16 hade flyttat in före 60 års ålder medan 6 flyttat in mellan 60 och 65 år. Av dessa senare var två lantbrukare, två tjänstemän och en telearbetare med tidig pension samt en "vanlig" arbetare. Denne hade tidigare varit lantarbetare men sedan fått anställning vid Felix konserverfabrik. Dessutom hade en arbetare som var född i Eslöv flyttat tillbaka vid 63 års ålder. Han hade troligen arbetat i Eslöv hela tiden men under en period varit bosatt utanför den dåvarande kommungränsen. (Observera att hela undersökningen gäller "gamla" Eslövs stad, nuvarande Eslövs församling).

1965 var 20 gifta. En var änkling, en frånskild och fem hade aldrig varit gifta. 1970 var fortfarande 20 gifta men 1977 hade ytterligare fem blivit änklingar. Av de 20 hustrurna hade 9 deklarerat arbetsinkomst 1965. 1977 hade sju av dessa slutat arbeta och fått folkpension

och ATP medan två fortfarande arbetade. Den ena (67 år) hade deltidarbete som kontorist vid sidan av pension, den andra (42 år) var lärare. Den sistnämnda var då den enda hustrun som inte hade folkpension.

Alla i denna undersökning använda socialklasser är representerade bland de 27. Två var som nämnts f d bönder, fem "stadsföretagare" (varibland en tandläkare), fem tjänstemän i enskild och en i allmän tjänst (lärare), tolv arbetare i enskild och två i allmän tjänst. Alla 27 är förtecknade i tabell 6.5, där också inkomstutvecklingen under perioden redovisas.

Inkomstutvecklingen visar den vid det här laget välkända bilden: relativt goda inkomster 1965, sänkning 1970 efter pensioneringen och sedan höjning för flertalet fram till 1977. Undantagen är dels de som fortfarande arbetade vid 70-årsåldern (åkeriägaren, tandläkaren och montören), dels de fem som blev änklingar efter 1970 och miste hustruns pension. Ett specialfall är konservfabriksarbetaren, vars hustru fortfarande arbetade 1970 och stod för huvuddelen av inkomsten.

Två andra specialfall är läraren, vars hustru inte var pensionär och hade mycket varierande inkomster, dels köpmannen (nr 10) som inte själv deklarerade någon inkomst av rörelsen 1965 och 1970 utan hade allt skrivet på hustrun. 1977 hade följdriktigt endast hustrun ATP men inte han.

Tabell 6.5 27 pensionärer i Eslöv födda 1900. Yrke, socialklass och disponibel realinkomst i 1977 års penningvärde 1965, 1970 och 1977

Nr	Yrke	Soc- klass	Disponibel inkomst i 1977 års penningvärde		
			1965	1970	1977
<u>Gifta</u>					
1	Tandläkare	2	156 400	76 900	37 700
2	Direktör	3	80 300	66 800	53 300
3	Lärare ¹	4	67 000	43 800	38 700
4	Försäljningschef	3	50 800	38 000	35 800
5	Lantbrukare	1	50 000	42 600	37 900
6	Installatör	2	46 100	25 000	30 600
7	Konservfabriksarb	5	45 100	39 500	30 700
8	Åkeriägare	2	44 000	55 200	40 400
9	Skoarbetare	5	40 800	27 100	(20 200)
10	Förrådsman	5	40 400	32 500	32 500
11	Metallarbetare	5	33 900	29 600	31 800
12	Socketbruksarbetare	5	33 700	23 500	30 000
13	Montör	5	32 800	45 000	(21 500)
14	Målarmästare	2	32 500	25 800	(13 000)
15	Slakteriarbetare	5	32 000	24 300	30 900
16	Inspektor	3	30 900	21 300	30 700
17	Snickare	5	28 200	21 300	(19 700)
18	Lantbrukare	1	28 000	33 000	30 600
19	Köpman	2	27 700 ²	32 800 ²	31 100 ²
20	Hotellvakmästare	5	25 800	27 000	(17 800)
<u>Ej gifta</u>					
21	Vakmästare	6	44 100	22 600	24 900
22	Mejeriassistent	3	37 500	35 200	33 100
23	Byggnadsarbetare	5	27 900	16 400	21 100
24	Metallarbetare	5	24 100	16 100	16 700
25	Lagerchef	3	22 400	21 000	21 700
26	Lagerarbetare	5	22 400	21 000	20 000
27	Banarbetare	6	16 800	21 600	24 200
13	Se ovan, änkring 1975				21 500
9	Se ovan, änkring 1976				20 200
17	Se ovan, änkring 1973				19 700
20	Se ovan, änkring 1974				17 800
14	Se ovan, änkring 1974				13 000

¹ Endast mannens inkomst, hustrun ej pensionär, se tabell 4.7

² Endast hustruns inkomst 1965, denna + mannens folkpension 1970, bådas pension 1977

Målarmästaren (nr 14), som blev änklings 1974, har omnämnts i avsnitt 4.4 ovan. Han hade begärt undantagande från ATP och hade den i särklass lägsta inkomsten av alla, åtminstone enligt taxeringen. Han deklarerade inte men måste ha haft åtminstone några kapitalinkomster, eftersom han sålt sin villa. Förmodligen tog han också av kapitalet för sitt uppehälle.

Vid 65 års ålder arbetade 24 av de 27. De tre som inte arbetade var den ovannämnde köpmannen (som dock förmodligen arbetade utan formell lön i hustruns företag), den pensionerade banarbetaren och mejeriassistenten med SPP-pension och förmögenhet. Ytterligare fyra hade slutat sitt tidigare arbete och fått nytt jobb. Detta gällde båda de f d lantbrukarna, vaktmästaren vid televerket och den 1963 inflyttade lantbruksinspektorn. Den ene f d lantbrukaren arbetade som fabriksarbetare men hade dessutom ganska stora kapitalinkomster.

Vid 70 års ålder (1970) hade bara två kvar sitt gamla jobb. Alla tjänstemän hade slutat och endast en hade någon redovisad sidoinkomst av tjänst. Bland arbetarna var fortfarande montören och av företagen åkeriägaren kvar. Tandläkaren hade slutat sin privatpraktik men gjorde en del jobb åt folktandvården. Ytterligare tre pensionärer arbetade i annan verksamhet än den tidigare. Någon hade också haft smärre påhopp. Sammanlagt 6 av de 27 hade alltså arbetsinkomst av något slag (bortsett från obetydliga småsummor).

1977 finns i tillgängligt material ingenting som tyder på att någon av de nu 77 år gamla pensionärerna hade någon inkomst av arbete.

I tabell 6.6 ges ett sammandrag av pensionärernas arbetsförhållanden.

Tabell 6.6 27 pensionärer i Eslöv födda 1900. Arbetsförhållanden från 65 till 75 år med fördelning på socialklass

	<u>Företagare</u>	<u>Tjänstemän</u>	<u>Arbetare</u>	<u>Alla</u>
Hela antalet	7	6	14	27
Därav med				
gamla arbetet vid 65 år	4	4	12	20
" " " 70 "	1	-	1	2
" " " 77 "	-	-	-	-
något arbete vid 65 år	6	5	13	24
" " " 70 "	2	1	3	6
" " " 77 "	-	-	-	-

Alla pensionärer utom två hade 1977 någon nedsättning av skatten genom det extra avdraget för pensionärer. Många till en av de två återstående hade också ett mindre avdrag, varför egentligen endast en var oberörd av denna skattelindring. Endast tre var emellertid helt befriade från skatt. Se tabell 6.7.

Tabell 6.7 27 pensionärer i Eslöv, födda 1900. Hushållsinkomst (brutto) och skatt 1965 och 1977 (nominella belopp)

Nr (tab 6.5)	1 9 6 5			Nr (tab 6.5)	1 9 7 7		
	<u>Inkomst</u>	<u>Skatt</u>	%		<u>Inkomst</u>	<u>Skatt</u>	%
1	84 000 ¹	13 600	16	2	89 200	36 000	40
2	68 500	32 400	47	3	62 300 ¹	23 800	38
3	48 100 ¹	18 300	38	8	57 600	17 200	31
5	36 000	13 000	36	5	51 500	13 600	26
4	35 200	11 900	34	4	46 400	10 600	23
8	34 900 ¹	13 900	40	1	45 800	8 000	18
6	34 600 ¹	12 700	37	12	33 800	3 800	11
7	28 000	8 100	29	10	33 800	1 300	4
10	25 000	6 400	26	6	33 500	2 900	9
9	24 200	6 200	25	19	32 500	1 500	5
11	20 400	4 600	23	11	32 200	400	1
14	20 400 ¹	4 700	23	15	31 900	1 000	4
12	20 300	4 600	23	16	31 300	600	2
15	19 400 ¹	4 500	23	7	31 200	500	1,5
13	19 300 ¹	4 800	25	18	30 600	-	0
16	18 900 ¹	4 400	24	<u>Ej gifta</u>			
19	17 300 ¹	5 000	29	22	59 700	26 500	44
18	16 700	3 600	22	21	32 000	7 200	22
17	16 300 ¹	3 800	23	27	30 300	6 100	20
20	13 100	2 700	21	25	25 800	4 000	16
<u>Ej gifta</u>				13	25 000	3 500	14
22	30 400	13 200	43	23	22 800	1 700	8
21	19 100	4 500	24	26	22 500	2 600	11
23	18 100	5 400	30	9	21 000	800	4
24	15 200	4 600	30	17	20 800	1 100	5
26	14 900	4 300	29	20	17 800	-	0
25	13 900	4 000	29	24	17 200	500	3
27	10 100	2 300	23	14	13 000	-	0

¹ En inkomsttagare

Det har tidigare (tab 6.5) konstaterats att de som hade låg inkomst 1965 hade ungefär samma realinkomst som pensionärer 1977 som de hade haft som förvärvsarbetande 1965. Bruttoinkomsten för den stora gruppen med ungefär 20 000 kronors inkomst 1965 var 1977 omkring en fjärdedel lägre i oförändrat penningvärde, men på grund av den dramatiskt sänkta skatteprocenten blev det ingen realinkomstminskning. Den lägre skatten berodde dels på det särskilda skatteavdraget för pensionärer dels på att de tidigare hemmafruarna fått (obeskattad) folkpension. De ogifta som var förvärvsarbetande 1965 hade lägre realinkomst 1977 trots skatteavdraget.

I övrigt kan konstateras att progressiviteten fungerat någorlunda efter lagstiftningens mening. Enda undantaget är tandläkaren 1965. Han hade då den högsta inkomsten och den lägsta skatteprocenten. Förmodligen hade han en avdragsgill försäkringspremie som inte minskade den "sammanräknade" inkomsten utan enbart den taxerade, vilken tyvärr inte noterats. Han hade i varje fall pension från en pensionsförsäkring 1977.

Bruttoinkomsten i tabell 6.7 är beräknad på samma sätt som i övriga tabeller, nämligen "sammanräknad inkomst" + skattefritt bostadstillägg + + skattefri del av kapitalinkomst (för dem som redovisat sådan) + avdrag för underskott i förvärvskälla (= ränteavdrag för eget småhus).

Tabell 6.8 27 pensionärer i Eslöv födda 1900. Pensionsförhållanden 1977
Folkpension, ATP och tjänstepension, kr/år och i procent av bruttoinkomst

Nr (tab 6.5)	Folkpension		ATP		Allmän pension	Tjänstepension	%
	kr/år	%	kr/år	%	%	kr/år	
<u>Gifta</u>							
1	19 777	43	12 331	27	70	-	
2	17 512	20	17 716 ¹	20	40	-	
3	10 735 ²	17	13 221	21	38	38 378	62
4	20 576	44	8 868	19	63	4 104	9
5	17 853	35	7 942 ¹	15	50	-	
6	20 575	61	7 627	23	84	-	
7	<u>20 920</u>	67	10 284 ¹	33	100	-	
8	20 576	36	12 386	21	57	-	
10	<u>22 989</u>	68	6 121 ¹	18	86	-	
11	<u>21 738</u>	67	7 678 ¹	24	91	-	
12	<u>21 903</u>	65	4 657	14	79	-	
15	<u>23 803</u>	75	4 678	15	90	-	
16	<u>24 574</u>	78	4 108	13	91	-	
18	<u>24 513</u>	80	2 766	9	89	-	
19	<u>23 637</u>	73	8 593 ³	26	99	-	
<u>Ej gifta</u>							
9	<u>15 316</u>	73	3 010	14	87	-	
13	<u>13 070</u>	52	4 902	20	72	-	
14	<u>13 037</u>	100	- ⁵		100	-	
17	<u>14 629</u>	70	3 275	16	86	-	
20	<u>16 190</u>	85	1 606	9	94	-	
21	10 734	18	5 105	9	27	11 169	19
22	13 245	41	1 566	5	46	17 198	54
23	<u>13 922</u>	61	4 820	21	82	-	
24	<u>11 316</u>	66	4 657	27	93	-	
25	<u>12 297</u>	48	3 620	14	62	9 828	38
26	<u>13 751</u>	60	3 579	16	76	-	
27	12 269	41	- ⁴		41	14 221	47

¹ Även hustrun ATP, ² Hustrun ej pension, ³ Endast hustrun ATP,

⁴ Tjänstepension från 60 år, ej ATP-poäng, ⁵ Undantag från ATP

Understrukna belopp betyder att bostadstillägg är inkluderat i summan

Pensionsförhållandena framgår av tabell 6.8. Om man jämför folkpensionsbeloppen i denna tabell med motsvarande belopp för 1880 års män i tabell 6.2, så finner man att de nu är mera differentierade. Tidigare var pensionen lika för alla som inte hade bostadstillägg, endast olika för ensam pensionär och gifta par. Nu varierar de också efter storleken av ATP, eftersom pensionstillskottet minskar med hela ATP-beloppet. Dessutom kan beloppet påverkas av förtida eller uppskjutet uttag.

För ensam pensionär kunde folkpensionen 1977 - utom bostadstillägg - variera mellan 10 700 och 13 800 kr och för två makar mellan 17 500 och 23 600 kr. Det lägre beloppet gäller för den som hade högre ATP än pensionstillskottet (eller hade begärt undantagande). Den som saknade ATP (flertalet hemmafruar) fick det högsta beloppet, personer med liten ATP någonting däremellan.

Kommunalt bostadstillägg utbetalades i Eslöv 1977 med "hela" bostadskostnaden men med högst 3 600 kr per år (300 kr i månaden), lika för gifta och ensamstående, med möjlighet till någon höjning i speciella fall. Från detta belopp gjordes sedan enligt lag avdrag med viss del av inkomsten utöver folkpension med pensionstillskott. Av de 27 pensionärerna hade 17 bostadstillägg. Beloppen framgår av tabell 6.9.

Bostadstilläggen är som synes inte stora. Bara en av de 27 hade högsta möjliga belopp. Men även detta var lågt. Det gick knappast att hyra en bostad i Eslöv 1977 för 300 kr i månaden. Men om lägenheten delades mellan flera kunde naturligtvis kostnaden bli lägre. Detta måste bli gälla om nr 14, vars inkomst skulle berättiga till helt bostadstillägg.

Tabell 6.9 17 pensionärer i Eslöv födda 1900. Bostadstillägg 1977, kr/år

<u>Gifta</u>		<u>Ej gifta</u>	
Nr	Kbt	Nr	Kbt
7	3 406	9	3 091
10	3 440	13	2 300
11	3 540	14	577
12	1 328	17	1 106
15	3 228	20	3 188
16	3 906	23	3 515
18	2 628	24	2 515
19	3 362	25	2 985
		26	2 332

I tabell 6.10 ges ytterligare några uppgifter om pensionärsgruppen. Några av dem har redan kommenterats i det föregående.

Tabell 6.10 27 pensionärer i Eslöv födda 1900. Vissa uppgifter för år 1977 fördelade på socialklass

	<u>Företagare</u>	<u>Tjänstemän</u>	<u>Arbetare</u>	<u>Alla</u>
Hela antalet	7	6	14	27
Bostad i eget hus	3	2	2	7
Tjänstepension	-	4	2	6
Bostadstillägg till folkpension	3	2	12	17
Skattelindring för "	7 ¹	4	14	25
Disponibel inkomst:				
under 12 000 kr	-	-	-	-
12 000-24 900 kr	1	1	9	11
25 000-39 900 kr	5	4	5	14
minst 40 000 kr	1	1	-	2

¹ I ett fall endast för hustrun

6.3 Jämförelser mellan 1880 och 1900 års män

Som redan nämnts kan de båda undersökta pensionärsgrupperna inte anses representativa för sina årskamrater i hela landet, kanske inte ens i Eslöv. De är närmast exempel på de skillnader som kan finnas. Flera av de faktorer som påverkat förändringarna är dock så generella att man kan anta att de är tämligen allmängiltiga.

Först en jämförelse mellan de båda gruppernas sammansättning. Aldern är densamma. Den yngre gruppen var visserligen 77 år medan den äldre var 75, men detta kan knappast ha någon större betydelse. Skillnaden i disponibel inkomst är dock sannolikt något större än om de yngre gubbarna också varit 75 år, eftersom pensionstillskotten blev reellt högre för varje år under 1970-talet.

Socialklassfördelningen är följande:

	födda 1880	födda 1900
bönder	-	2
andra företagare	4	5
tjänstemän i enskild tjänst	1	5
" " allmän "	4	1
arbetare i enskild tjänst	7	12
" " allmän "	<u>2</u>	<u>2</u>
	18	27

Den äldre gruppen är inte typisk för Eslövs pensionärer vid den tiden. Den stora gruppen f d bönder saknas helt och tjänstemännen är över-representerade. Den yngre gruppen är mera "normalt" sammansatt.

Civilståndsfördelningen är följande:

	födda 1880		födda 1900	
	1945	1955	1965	1977
gifta	15	13	20	15
förut gifta	2	4	3	8
ogifta	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>4</u>	<u>4</u>
	18	18	27	27

I detta fall är skillnaden inte stor, varken i förhållande till pensionärer i Eslöv i allmänhet eller mellan de båda åldersgrupperna. På grund av de olika pensionsförhållandena för gifta och ej gifta måste dessa båda grupper i vissa fall särskiljas.

Inkomsternas storlek har redan jämförts i avsnitt 5.1 ovan (tabell 5.1) Här ges i tabell 6.11 en sammanställning av typiska inkomstgrupper inom de båda populationerna.

Tabell 6.11 Pensionärer i Eslöv födda 1880 och 1900. Disponibel inkomst i 1977 års penningvärde vid 75/77 års ålder, fördelat på typiska inkomstgrupper

<u>Disponibel inkomst</u> Kr/år i 1977 års penningvärde	<u>Antal med angiven inkomst</u>	
	<u>1955</u> (födda 1880)	<u>1977</u> (födda 1900)
<u>Gifta</u>		
10 900-12 500	6	-
15 400-19 900	2	-
24 000	1	-
30 000-32 500	1	9
35 800-38 700	1	4
Minst 40 000	<u>2</u>	<u>2</u>
<u>Ej gifta</u>	<u>13</u>	<u>15</u>
8 600	1	-
11 800-13 000	2	1
16 700-19 700	1	3
20 000-24 900	1	7
33 100	<u>-</u>	<u>1</u>
	5	12

Tabellen talar för sig själv. Typinkomsten för 75-åriga gifta par var 1955 ca 12 000 kr och 1977 ca 31 000 kr i oförändrat penningvärde. För icke gifta tycks tendensen vara densamma, även om antalet 1955 är för lågt för en meningsfull jämförelse.

Skillnaderna mellan gifta och ogifta verkar vara större i den yngre gruppen. Endast en enda ogift pensionär hade 1977 en lika stor inkomst som den lägsta gruppen bland de gifta. Detta beror dels på hustrurnas relativt stora pensioner, dels på skattesystemet som gynnar de gifta (om båda har inkomst). Bland den äldre gruppen kan man inte konstatera någon motsvarande skillnad.

Tendensen blir densamma om man undersöker de olika socialklasserna var för sig. Man får då tabell 6.12.

Tabell 6.12 Pensionärer i Eslöv födda 1880 och 1900. Disponibel inkomst vid ca 75 års ålder. Fördelning på socialklasser

<u>Disponibel inkomst</u> kr/år i 1977 års penningvärde	<u>Företagare</u>		<u>Tjänstemän</u>		<u>Arbetare</u>	
	<u>1955</u>	<u>1977</u>	<u>1955</u>	<u>1977</u>	<u>1955</u>	<u>1977</u>
Under 12 000	1	-	1	-	4	-
12 000-24 900	2	1	2	1	4	9
25 000-39 900	-	5	2	4	-	5
Minst 40 000	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
	4	7	6	6	8	14

Förändringen är möjligen något överdriven på grund av inkomstredovisningens och konsumentprisindexets konstruktion. 1955 var det t ex vanligt i Eslöv att villaägare hyrde ut en lägenhet, varvid inkomsten var skattefri och inte behövde deklarerars. Denna regel gäller visserligen fortfarande men nu är det mera ovanligt med en sådan uthyrning.

1955 var det lättare att få tag i billiga bostäder, men dessa hade i regel låg standard. Nutidens pensionärer har relativt större fasta utgifter (ingen TV-licens 1955!) och därför inte så mycket mera över till annan konsumtion som man kunde tro med anledning av inkomsthöjningen. Den dyrare bostaden innebär dock i och för sig en högre konsumtionsstandard.

Orsakerna till den stora inkomsthöjningen är uppenbarligen i huvudsak tre: höjda folkpensioner (med pensionstillskott), ATP och lägre skatt.

1955 var den normala folkpensionen 1 800 kr per år för ensam pensionär och 2 900 kr för två makar. I 1977 års penningvärde blir det resp 5 765 och 9 289 kr. 1977 var motsvarande värden (inklusive pensionsstillskott) 13 800 och 23 600 kr, alltså i realvärde ca två och en halv gånger så mycket som 1955. Därtill kom bostadstillägg, 1955 till 6 av 18, 1977 till 17 av 27, trots de högre pensionerna.

1977 hade alla pensionärer utom två ATP. Den ene av de två hade i stället statlig tjänstepension. Beloppen var relativt små, eftersom

ATP nyss införts när de gick i pension. De utgick med endast 3/20 av fullt belopp och minskade folkpensionen med hela ATP-beloppet upp till pensionstillskottets belopp. Dessutom blev de beskattade så snart de översteg pensionstillskottet. De utgjorde dock en fullt märkbar ökning av pensionssumman, vilket framgår av tabellerna 6.8 ovan och 6.13 nedan.

En jämförelse mellan pensionsförhållandena för 75-åringar 1955 och 1977 görs i tabell 6.13. 1977 påverkas beloppen även av om hustrun hade ATP eller inte. 1955 förekom ingen annan hustrupension än folkpension.

Tabell 6.13 Pensionärer i Eslöv födda 1880 och 1900. Allmän pension (folkpension + ATP och bostadstillägg) vid 75/77 års ålder

<u>Kr/år i 1977 års</u> <u>penningvärde</u>	<u>Antal pensionärer med angiven pension</u>	
	<u>1955</u> (födda 1880)	<u>1977</u> (födda 1900)
<u>Gifta par</u>		
9 289	6	-
11 210-11 531	5	-

25 795-29 444	-	9
31 204-35 228	-	5
<u>Ensam pensionär (gift eller ej gift)</u>		
5 765	6	-
7 687	1	-

12 269-13 037	-	2
14 811-15 973	-	4
17 330-18 742	-	6
23 956	-	<u>1</u>
	<u>18</u>	<u>27</u>

Den allmänna pensionens betydelse kan också beskrivas genom att ange hur stor procent av den totala inkomsten som består av pension. Detta finns i detalj angivet i tabellerna 6.2 och 6.8. En sammanställning och jämförelse ges i tabell 6.14.

Tabell 6.14 Pensionärer i Eslöv födda 1880 och 1900. Allmän pension i procent av totalinkomsten vid 75/77 års ålder

<u>Allmän pension</u>	Antal pensionärer	
	<u>1955</u>	<u>1977</u>
%	(födda 1880)	(födda 1900)
Högst 25	7	-
26 - 50	4	6
51 - 75	2	5
76 - 90	-	7
91 - 100	<u>5</u>	<u>9</u>
	18	27

Pensionen betyder således mera för den senare pensionärsgruppen än för den tidigare. Detta understryks också av att den senare gruppen har en större andel med bostadstillägg. Tillägget minskas ju inte på grund av folkpensionen utan endast på grund av överskjutande inkomst (även ATP). Man får följande sammanställning:

	födda 1880	födda 1900
antal utan bostadstillägg	13	10
" med "	<u>5</u>	<u>17</u>
	18	27

I fråga om skatterna är bilden inte lika entydig. En utförlig redovisning har getts i tabellerna 6.3 och 6.7 ovan. Av dessa framgår att antalet helt skattebefriade var betydligt större 1955 än 1977. Men detta beror uppenbarligen på att nästan alla hade ATP 1977. Det fanns nästan ingen kvar med enbart folkpension. Om man betraktar någorlunda jämnstora inkomster är skatteprocenten i de flesta fall lägre 1977 än 1955.

Den lägre skatteprocenten gäller särskilt gifta par och lägre inkomster. Hustrurnas pension utgör det senare året en betydligt större del av den sammanlagda inkomsten. Antalet ej gifta var 1955 för litet för säkra slutsatser. Men de data som finns pekar mot lägre skatt för samma inkomst.

De betydligt vanligare skattefria bostadstilläggen 1977 är också en faktor bakom den lägre skatteprocenten i förhållande till bruttoinkomsten. En sammanställning av skatteprocenten vid ungefär lika inkomster görs i tabell 6.15.

Tabell 6.15 Folkpensionärer i Eslöv födda 1880 och 1900. Skatteprocent vid samma inkomstnivå vid 75/77 års ålder

<u>Inkomstnivå (före skatt)</u> <u>i 1977 års penningvärde</u>	<u>1955</u> (födda 1880)	<u>1977</u> (födda 1900)
140 000	42	
90 000		40
70 000	26	
60 000		38-44
45 000	19	18-23
35 000	17	9-11
30 000, gifta	18	0-5
30 000, ej gifta	21	20-22
25 000	15-19	14-16
20 000	17	4-11
15 000	15-17	0-3
12 000	0	0

För högre inkomster är skatteprocenten som synes snarast högre 1977, för ogifta gäller detta ganska långt ner på inkomstskalan.

Vad slutligen gäller arbetsförhållandena så kan man konstatera att pensionärerna i den äldre årsgruppen fortsatte att arbeta längre än i den yngre, detta trots att pensionsåldern för båda var densamma eller 67 år. Om man jämför tabellerna 6.2 och 6.6 kan man få tabell 6.16.

Tabell 6.16 Folkpensionärer i Eslöv, födda 1880 och 1900. Arbetsförhållanden vid 65 till 75 (77) års ålder

	<u>Födda 1880</u>	<u>Födda 1900</u>
Hela antalet	18	27
Därav med		
gamla arbetet vid 65 år	12	20
" " " 70 "	5	2
" " " 75/77 år	1	-
Något arbete vid 65 år	15	24
" " " 70 "	12	6
" " " 75/77 år	9	-

Inom båda grupperna arbetade de flesta vid 65 års ålder. Av 1880 års män arbetade fortfarande två tredjedelar vid 70 år, av 1900 års män

mindre än en fjärdedel. Bland de äldre arbetade hälften ännu vid 75 år medan ingen av de yngre hade något arbete vid 77 år.

Utvecklingen överensstämmer med den allmänna tendensen i hela landet som visar en allt lägre förvärvsfrekvens i högre åldrar, särskilt bland männen. (Kvinnorna i dessa åldrar har alltid haft låg förvärvsfrekvens).

Trots den lägre arbetsfrekvensen var, som vi sett ovan, den disponibla inkomsten större inom den yngre åldersgruppen, vilket beror på högre pensioner, lägre skatter och större inslag av kapitalinkomster.

7. Sammanfattning och diskussion

Undersökningens uppläggnig

Med denna sista rapport har jag avslutat den undersökning av Eslövs-pensionärernas inkomst- och arbetsförhållanden som jag påbörjade på 1950-talet och som sträcker sig från 1945 till 1977 (i vissa fall 1983).

Man kan fråga sig om ett forskningsprojekt sådant som detta fyller någon meningsfull uppgift. Det finns ju ett stort antal undersökningar av äldre människors levnadsförhållanden som har betydligt större omfattning och är gjorda med mera sofistikerade vetenskapliga metoder.¹ Dessutom finns ett stort antal skrifter där tillgängliga statistik analyseras och de samhällseliga åtgärderna för pensionärerna värderas.²

Jag har huvudsakligen två argument för mina undersökningars berättigande. Det ena är att det på 1950-talet inte alls fanns samma uppsjö på "äldreundersökningar" som under de senaste årtiondena. Det andra är att detaljundersökningar kan ge konkreta illustrationer till de stora undersökningarnas genomsnittstal, särskilt när de kan visa hur förändringar av pensionssystem och arbetsförhållanden påverkar oförändrade grupper.³ Med dessa argument har jag kunnat beveka Samhällsvetenskapliga forskningsrådet (ibland med viss svårighet) att under årens lopp bevilja de anslag som varit nödvändiga för att genomföra projektet. (Dessa anslag har inte på något sätt avlönat mitt arbete, tvärtom har jag själv betalat en del omkostnader). Socialhögskolan i Lund har välvilligt ombesörjt publicering i sin skriftserie.

Den första rapporten publicerades i Meddelanden från socialhögskolan 1983:4. Den omfattade en beskrivning av de manliga pensionärernas situation 1977, baserad på registeruppgifter och en kombinerad enkät- och intervjuundersökning. I den andra rapporten (1984:1) beskrevs utvecklingen 1945-1977 på grundval av registeruppgifter samt intervjuer 1955, 1965 och 1977. Det bör påpekas att materialet omfattar samtliga manliga personer över 65 år som vid de olika tidpunkterna bodde inom Eslövs tidigare stadsområde, numera Eslövs församling. 1955 förekom inget bortfall och även vid de senare tillfällena har svarsprocenten varit god. 1977 förekom för första gången något nämnvärt antal vägrare (3 %).

I den nu föreliggande rapporten redovisas enbart förändringar inom oförändrade grupper. Först återges efter min doktorsavhandling (1960) resultatet av den stora folkpensionsreformen 1948 för dem som redan var pensionärer 1947 och för utvecklingen inom en oförändrad grupp från 1945 till 1954. Därefter redogörs för den grupp pensionärer som bott i Eslöv från 1965 till 1977 och endast förändrats genom att de blivit 12 år äldre och i några fall blivit änklings. Slutligen presenteras några grupper jämnåriga pensionärer som kunna följas från ca 65 års till 80-85 års ålder.

De undersökta jämnåriga pensionärsgруппerna är de som var födda 1880, 1886-90, 1894-95 och 1899-1900 och som levde kvar i Eslöv åtminstone 10 år efter 65-årsdagen (i en del fall upp till 22 år.) En särskild jämförelse görs mellan årgångarna 1880 och 1900.

Det bör framhållas att det hela tiden gäller enbart manliga pensionärer. Eftersom undersökningen från början var inriktad på förvärvsintensiteten och antalet kvinnliga f d förvärvsarbetande 1955 var ytterst få, gjordes denna begränsning. Denna har sedan bibehållits. Jag gjorde på 1970-talet ett försök att ta med även de kvinnliga pensionärerna men det visade sig överstiga mina ekonomiska och personliga resurser att göra detta, varför tanken övergavs.

Av ekonomiska skäl övergavs även den ursprungliga planen att ta med inkomst- och pensionsuppgifter för varje år. Sådana finns från 1945 t o m år 1971 men sedan endast för 1976, 1977 och (för årgång 1900) 1983. 1976 måste överges eftersom pensionsåldern den 1 juli det året sänktes från 67 till 65 år, varför årssiffrorna blev omöjliga att jämföra med tidigare år. 1975 måste överges därför att forskningsrådet dröjde med beslut om anslag.

7.2 Resultat

1947-1948

Folkpensionsreformen 1948 medförde en dramatisk ökning av pensionen för flertalet pensionärer. 1947 hade bara 24 av de då 263 manliga ålderspensionärerna minst 1 000 kr i årlig pension, 1948 samtliga. Den ökade folkpensionen medförde också en omedelbart minskad frekvens av förvärvsarbete.

1945-1954

För perioden 1945-1954 kan man notera en utjämning av inkomsterna. Kvartilavståndet, d v s skillnaden mellan den inkomst som 25 % av pensionärerna uppnådde och den som 75 % fick, sjönk från 4 150 kr till 3 320 kr i oförändrat penningvärde. Den lägsta inkomstgruppen hade högre realinkomst 1954 än 1945, trots att flertalet då slutat arbeta.

1965-1977

178 män, födda 1879-1900, som var bosatta i Eslöv 1965, fanns kvar i livet och i Eslöv 1977. 128 av dem var gifta, alla utom 30 med "hemmafruar". 1977 var fortfarande 95 gifta medan 33 blivit änklingar. Då var det bara 5 fruar som hade arbetsinkomst.

Som mätare på inkomstutvecklingen har använts "disponibel realinkomst", d v s deklarerad "sammanräknad inkomst" ökad med skattefria inkomster och vissa avdrag, minskad med den direkta skatten och omräknad till oförändrat penningvärde enligt konsumentprisindex. Inkomstuppgifterna gäller för gifta båda makarna. Det har inte ansetts meningsfullt att reducera per "konsumtionsenhet" eftersom de ensamstående männen - särskilt änklingarna - säkerligen hade ungefär lika stora "nödvändiga" utgifter som de äkta paren.

Inkomstutvecklingen är tämligen enhetlig. De som hade pension redan 1965 ökade sin realinkomst hela tiden, medan de som arbetade 1965 hade mindre inkomst 1970, då flertalet slutat arbeta. Sedan ökade den disponibla realinkomsten även för dem fram till 1977.

Samtidigt har skett en viss utjämning av inkomsterna. Om man delar in pensionärerna i tre grupper, "fattiga", "genomsnittliga" och "välbärgade" (med inkomstgränserna 15 000 och 35 000 kr i 1977 års penningvärde) får man följande fördelning (tabell 3.4):

	"fattiga"	"genomsnittliga"	"välbärgade"
1965	37	101	40
1977	5	143	23

Egentligen skulle inga vara "fattiga" 1977, eftersom folkpension med pensionstillskott och bostadstillägg normalt var högre än 15 000 kr i

disponibel inkomst. Men genom undantagande från ATP (och därmed även från pensionstillskott) eller inneboende utan bostadskostnad kunde pensionen bli mindre. I senare fallet, liksom när förmögenheten (men inte inkomsten) var för stor för bostadstillägg, var naturligtvis den verkliga levnadsnivån högre än den ser ut.

Av de 37 "fattiga" 1965 var vara tre fortfarande kvar i samma grupp 1977 medan två sjunkit ner från den mellersta gruppen. Dessa två hade blivit änklingar och fått lägre hushållsinkomst när hustruns folkpension föll bort samtidigt som de av något ovannämnt skäl fått onormalt låg folkpension. De andra tre hade varit ensamstående hela tiden.

1965 var pensionsåldern 67 år, varför de yngsta ännu inte var folkpensionärer. Några av dem hade dock tjänstepension redan då. Alla 178 hade folkpension efter 67 års ålder. De som var födda före 1896 kunde inte få ATP. 104 pensionärer var födda 1896-1900 men av dem hade bara 80 ATP. 20 hade fått tjänstepension redan 1960 eller tidigare och därför inte fått pensionspoäng. 4 hade slutat arbeta tidigt av andra anledningar. De som inte hade ATP eller som hade en låg sådan fick pensionstillskott till folkpensionen. Tjänstepension hade dels offentligt anställda (både tjänstemän och arbetare) dels flertalet privatanställda tjänstemän. Endast två privatanställda arbetare hade en mindre arbetsgivarpension. (Numera har också arbetare tjänstepension i form av STP om de är födda 1911 eller senare).

Jämnåriga grupper

Tre små jämnåriga grupper med ca 5 års åldersskillnad har följts från ca 65 till över 80 års ålder. För dem ges i kapitel 4 individuella uppgifter om inkomster och pensioner vid olika tidpunkter.

För alla grupperna gäller att flertalet hade arbete vid 65 års ålder. Vid 70 år hade två tredjedelar av den äldsta gruppen fortfarande arbete men bland de yngre grupperna hade de flesta slutat. Detta medförde att den disponibla inkomsten sjönk för flera bland de yngre än bland de äldre. Detta gäller dock inte dem som hade pension redan före 65 år. Under pensionstiden steg realinkomsten för flertalet hela tiden för att under det sista av de tre undersökta åren för många vara högre än före pensioneringen. Undantag från detta är de högsta inkomsterna, vilket innebär en fortlöpande inkomstutjämning.

Eftersom antalet personer i de olika grupperna är så litet är medianvärdena ett diskutabelt mått på utvecklingen. Men de ger i stort sett samma bild som hela de undersökta grupperna (tabellerna 4.2, 4.5 och 4.7). Med den reservationen kan man göra följande sammanställning som gäller medianinkomst för gifta par i 1977 års penningvärde vid olika ålder:

Födelseår	Disponibel realinkomst (median) vid ca			
	65 år	70 år	75 år	83 år
1886/90	22 650	21 600	24 100	32 800
1894/95	22 300	18 400	22 900	28 600
1899/1900	38 500	35 200	35 600	37 800

Utvecklingstendensen är som synes densamma för alla tre grupperna. För samtliga gäller dessutom att ökningen av pensionernas realvärde är större för dem som ligger under medianen än för dem ligger över, vilket innebär inkomstutjämnning på gamla dar.

Om man tar hänsyn till att några blivit änklingar under tiden blir bilden inte fullt så gynnsam men skillnaden blir inte stor. För dem som hela tiden varit ensamstående var inkomstutvecklingen i stort sett densamma, fastän på lägre nivå.

1880 och 1900 års män

I kapitel 6 beskrivs och jämförs de båda födelseårgångarna 1880 och 1900 från 65 till 75 (77) års ålder. Den största skillnaden emellan är att den äldre gruppen fortsatte att arbeta väsentligt längre än den yngre. Av 1880 års män arbetade fortfarande två tredjedelar vid 70 år och hälften vid 75 medan av de yngre endast en fjärdedel arbetade vid 70 år och ingen vid 77 år.

Trots den lägre förvärvsfrekvensen var den disponibla realinkomsten större inom den yngre gruppen (tabell 6.11). De lägsta inkomsterna hade helt försvunnit. Fördelningen kan belysas av följande sammanställning som gäller den disponibla inkomsten vid 75 år i oförändrat penningvärde: alltså åren 1955 resp 1977:

<u>gifta par</u>	1955	1977
under 30 000	9	-
minst 30 000	4	15

<u>ej gifta</u>	1955	1977
under 20 000	4	3
minst 20 000	1	8

Typinkomsten för 75-åriga gifta par var 1955 ca 12 000 kr och 1977 ca 31 000 kr i oförändrat penningvärde.

Bakom skillnaderna ligger dels kraftigt ökade folkpensioner dels de begynnande ATP-pensionerna men också minskade skatter för lägre inkomster och - framför allt - särbeskattningen som givit de tidigare hemmafruarna relativt stora skattefria inkomster i form av folkpensioner med pensions-tillskott. Inkomstökningen är inte lika påfallande för de ensamstående som för de gifta. En bidragande orsak till inkomstökningen är också att betydligt flera hade kommunalt bostadstillägg (skattefritt!) 1977 än 1955.

Det kan tilläggas att den faktiskt konstaterade inkomstökningen inte fullständigt motsvaras av en lika stor subjektivt upplevd förbättring. Den högre standarden medför ökade fasta - eller som fasta betraktade - utgifter, varför de fritt disponibla pengarna inte ökat lika mycket som totalinkomsten. För dem som har inkomster över folkpensionen med tillägg gäller också att marginaleffekten av ökade inkomster är stor. Det framgår av intervjuerna att de som har relativt små inkomster utöver folkpensionen anser sig ha en sämre ekonomi än flertalet av dem som har enbart folkpension.

7.3 Diskussion

Beskrivningen av pensionärernas inkomstutveckling har gett en påfallande ljus bild. Men denna bild blir inte fullständig om man inte tar hänsyn till några andra omständigheter.

För det första är den påtagliga inkomstförbättringen (efter skatt) begränsad till dem som inte har andra nämnvärda inkomster än folkpensionen. Detta har inneburit en åsyftad inkomstutjämnning men inte en lika stor

förbättring för hela pensionärsbeståndet. Statspensionärer m fl har t o m fått en reallt minskad disponibel inkomst under 1970-talet. Detta har givetvis också bidragit till utjämnningen.

För det andra är den verkligt stora inkomstökningen begränsad till gifta pensionärspär. Detta sammanhänger med att flertalet hustrur varit "hemmafruar". De har fått en självständig (skattefri) inkomst från pensionsdagen. Det är huvudsakligen dessa pensionärshushåll som fått en reallt högre disponibel inkomst som pensionärer än under den tid då mannen arbetade. Detta kommer inte att bli vanligt bland framtidens pensionärspär som i regel båda förvärvsarbetat. Å andra sidan kommer dessa att ligga på en absolut taget högre pensionsnivå.

För den subjektiva tillfredsställelsen är det emellertid mera viktigt att få en förbättring av en låg nivå än att få en försämring av en högre, även om pensionen i senare fallet ligger absolut taget högre. Detta framgår tydligt av 1977 års intervjuer i Eslöv. Man får alltså räkna med mera missnöje bland den stora massan pensionärer under kommande år. Hittills har missnöjet varit i stort sett begränsat till dem som haft högre inkomster än folkpension, men dessa kommer i framtiden att utgöra den övervägande majoriteten.

De ensamstående pensionärerna visar en betydligt sämre inkomstutveckling än de gifta. Man kan utgå ifrån att detta också gäller flertalet av de många ensamstående kvinnor som inte ingår i undersökningen, möjligen med undantag för dem som har en ordentlig änkepension vid sidan av den egna. I framtiden kommer som nämnts även de gifta att i regel få samma pensionsförutsättningar som de ogifta, vilket dock betyder en högre levnadsnivå, eftersom deras nödvändiga utgifter per person är lägre.

Här kan tilläggas att kritiken mot att två makar tillsammans får något lägre folkpension än två ensamstående knappast är berättigad, annat än från teoretisk jämställdhetssynpunkt. Det råder inget tvivel om att två makar med nuvarande pensionsvillkor har det bättre än ensamstående.

För det tredje måste man se pensionärernas inkomstutveckling mot bakgrund av den arbetande befolkningens. Då framstår inte förbättringen som så sensationell. Den är snarast något långsammare än den allmänna standardstegringen. Det har visserligen varit olika under olika perioder: eftersläpning under 1960-talet och upphämtning under det senaste decenniet. Men totalt har förbättringen säkerligen inte varit större än för den övriga befolkningen. En folkpension med pensionstillskott och bostadstillägg till två personer kan 1986 i många fall uppgå till ca 75 000 kr, vilket motsvarar en arbetsinkomst på 90-95 000 kr. Detta är ju en hygglig inkomst men inte särskilt hög.

Detta konstaterande betyder också att förbättringen troligen inte upplevts som så betydande som den faktiskt varit, eftersom levnadsnivån vid varje tidpunkt jämförs inte bara med den egna tidigare utan också med omgivningens.

Slutsatsen blir att pensionärerna, särskilt de gifta som tidigare haft hemarbete, har upplevt en tid av relativ välmåga som troligen inte kommer att bestå i framtiden. Samtidigt kommer de stigande ATP- och STP-pensionerna att medföra en ökad utjämning inom pensionärsbeståndet.

Noter

1

Bland undersökningar från senare tid kan särskilt nämnas:

Pensionär 75. En kartläggning med framtidsaspekter. Pensionärsundersökningen. SOU 1977:98.

Pensionärer. Levnadsförhållanden. Statistiska centralbyrån. Rapport 43. Sthlm 1985.

2

Här kan nämnas rapporterna från forskningsprojektet Äldre i samhället, dels de sammanfattande

Äldre i samhället - förr, nu och i framtiden. Del 1. Teorier och forskningemetoder. 1982. Del 2. Probleminventeringar. 1983.

dels en serie rapporter från delundersökningar.

En liknande serie rapporter har utgivits av Socialstyrelsens äldreomsorgsprogram sedan 1980. Även från Sekretariatet för framtidsstudier, från Socialdepartementets äldreberedning och från Arbetsgruppen för studier av de äldres problem (Wenner-Gren Center) har flera rapporter publicerats.

³ Den sistnämnda aspekten har tagits upp även av andra författare. Särskilt vill jag nämna

Samuelsson, Gillis, Dagens pensionärer - sekesskiftets barn. Ak avh. Lund 1981.

I denna behandlas en annan Skåne-kommun med något annorlunda uppläggning.

I serien MEDDELANDEN FRÅN SOCIALHÖGSKOLAN har tidigare utkommit:

- 1981:1 FOSTERBARNSVÅRD OCH EKONOMI av Peter Westlund
- 1981:2 EN ALKOHOLENKÄT - OCH VAD SEN DÅ? EN MODELL FÖR ALKOHOLUNDERVISNING I EN SJÄTTE KLASS av Inger Farm och Peter Andersson
- 1981:3 PSYKOLOGIN I SOCIALT ARBETE: EN PEDAGOGISK DISKUSSION av Eric Olsson och Christer Lindgren
- 1982:1 VAD BÖR EN KURATOR KUNNA? av Karin Stenberg och Britta Stråhlén
- 1982:2 L V M BAKGRUND OCH KONSEKVENSER av Peter Ludwig och Peter Westlund
- 1982:3 INSYN - ETT FÖRSÖK TILL INSYN I ARBETSMILJÖN PÅ EN SOCIALFÖRVALTNING EN INTERVJUUNDERSÖKNING av Pia Bivered, Kjell Hansson, Margot Knutsson och P-O Nordin
- 1983:1 AVGIFTER PÅ SOCIALA TJÄNSTER - principer och problematik av Per Gunnar Edebalk och Jan Petersson
- 1983:2 EN INDELNING AV RÄTTEN - hjälpmedel vid inläsning av juridiska översiktskurser av Lars Pelin
- 1983:3 OM SOCIALA OMRÅDESBESKRIVNINGAR av Verner Denvall, Tapio Salonen och Claes Zachrisson
- 1983:4 DE MANLIGA FOLKPENSIONÄRERNA I ESLÖV - Arbete, inkomst och levnadsförhållanden 1945 - 1977. Del I Förhållandena 1977 av Åke Elmér
- 1983:5 PSYKOLOGISKA FÖRKLARINGSMODELLER I SOCIALT ARBETE av Alf Ronnby
- 1983:6 FACKFÖRBUNDENS SJUKKASSEBILDANDE. EN STUDIE I FACKLIG SJÄLVHJÄLP 1886 - 1910 av Per Gunnar Edebalk
- 1984:1 DE MANLIGA FOLKPENSIONÄRERNA I ESLÖV - Arbete, inkomst och levnadsförhållanden 1945 - 1977. Del II Utvecklingen 1945 - 1977 av Åke Elmér
- 1984:2 FRÅGETEKNIK FÖR KVALITATIVA INTERVJUER - En sammanställning av Hans-Edvard Roos
- 1984:3 AKTIONSFORSKNING SOM FORSKNINGSSTRATEGI av Kjell Hansson
- 1984:4 FÖRÄNDRINGSPROCESSER INOM GRUPPER OCH ORGANISATIONER I PSYKOLOGISK OCH SOCIALPSYKOLOGISK BELYSNING av Eric Olsson
- 1984:5 ROLLSPEL - TILLÄMPNING OCH ANALYS av Kjell Hansson
- 1985:1 IDROTT OCH PSYKOSOCIALT ARBETE av Kjell Hansson
- 1986:1 ARBETSMILJÖ PÅ HEM FÖR VÅRD OCH BOENDE av Leif Roland Jönsson

Exemplar kan rekvireras hos Socialhögskolans expedition, adress se framsidan